

Justiitsministeerium
Kriminaalpoliitika osakond

**ÜLEVAADE KRIMINAALPOLIITIKA
ARENGUSUUNDADEST 2007. A
RIIGIKOGULE**

Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2007. aasta tähtsamatest sammudest
Riigikogule 21.10.2003 heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundade
elluviimisel vastavalt Riigikogu 25. jaanuari 2006. a otsusele

Tallinn 2008

Sisukord

Sisukord	2
Lühikokkuvõte. Ülevaade kriminaalpoliitikast 2007. aastal	3
1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud 2007. aastal	4
1.1. Kuritegude ennetamine	4
1.1.1. Alaealiste vastu ja nende poolt toime pandud kuritegude ennetamine	4
1.1.2. Inimkaubanduse ennetamine	7
1.1.3. Kriminaaltulu konfiskeerimine	8
1.1.4. Korruptsiooni ja majanduskuritegude ennetamine	8
1.1.6. Võitlus rahapesu ja terrorismiga	9
1.1.7. Võitlus narkomaaniaga	10
1.1.8. Küberkuritegevusega võitlemine	11
1.1.9. Liiklusrikkumistega võitlemine	11
1.2. Kriminaalmenetlusega seotud uuendused	12
1.2.1. Katkematu kriminaalmenetluse eelnõu ettevalmistamine	12
1.2.2. Kiirmenetluse rakendamine	12
1.2.3. Ohvriabi ja lepitusmenetlus	13
1.2.4. Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi loomine	14
1.3. Teadmispõhise kriminaalpoliitika kujundamine	15
1.3.1. Uuringute kasutamine kriminaalpoliitika tegemisel ning koostöö teadusasutustega	15
1.3.2. Kuritegevuse statistika ning e-toimik	17
1.3.3. Koostöö mittetulundussektoriga kuritegude ennetamisel	18
1.4. Vangistuspoliitika kaasajastamine	18
1.4.1. Kinnipeetavate arvu vähenemine	18
1.4.2. Elektrooniline järelevalve	20
1.4.3. Vanglate kaasajastamine	20
1.4.4. Vanglate töötasusüsteemi muutmine	21
1.4.5. Vanglate ja kriminaalhoolduse ühendamine	21
1.4.6. Kinnipeetavate ja vanglast vabanenute taasühiskonnastamine	22
2. Kuritegevus Eestis 2007. aastal	23
Lühikokkuvõte	23
2.1. Kuritegevuse tase	23
2.2. Kuritegude piirkondlik jaotus	24
2.3. Kuritegude maakonnasisene jaotumine	26
2.4. Kuritegude esinemissagedus	27
2.5. Aprillirahutused	28
2.6. Kuritegudega tekitatud varaline kahju	28
2.7. Kurjategijate sotsiaal-demograafilised näitajad	28
2.8. Ohvrite sotsiaal-demograafilised näitajad	30
3. Kuritegevuse kontrollimine	32
Lühikokkuvõte	32
3.1. Lõplikud menetlusotsused	32
3.2. Kuritegevuse vastane võitlus prokuratuuride tööpiirkonnas	33
3.3. Kohtueelse menetluse tulemuslikkus	34
3.4. Lõpetatud ja kohtusse saadetud kuriteod	35
3.5. Kuritegude otstarbekusest lõpetamised	37
3.6. Kohtusse saadetud kuriteod	37
3.7. Ringkonnaprokuratuuride menetluspraktika	39
3.8. Keskmise kriminaalmenetluse pikkus	41

Lühikokkuvõte. Ülevaade kriminaalpoliitikast 2007. aastal

Sarnaselt 2007. aastal öeldud sõnadega 2006. aasta kohta, võib ka 2008. aastal tõdeda, et 2007. aastal toimus kriminaalpoliitikas oluline edasimineku. Eesti karistusõigus ei vaja enam radikaalseid ümberkorraldusi ega uuendamist, vaid käib praktikas ilmnunud aukude lappimine ja saavutatud positiivse praktika jätkamine. Olulisemad kriminaalpoliitilised sammud 2007. aastal on seotud mitmete organisatoorse ja administratiivsete küsimustega (vanglate kaasajastamine, elektrooniline järelevalve, kohtuekspertiis, uute menetlusliikide juurdumine), aga ka õigusloomeliste arengutega (küberkuritegevuse, majanduskuritegude jne vastase seadusandluse uuendamine). 2007. aastasse jäävad aprillirahutused, mis mõjutasid meie kuritegevuse taset ning alles viimase paari aasta jooksul on statistika arenenud nii kaugele, et saame selle põhjal kriminaalpoliitilisi otsuseid teha, mida omalt poolt täiendavad sotsioloogilised analüüsid ja uuringud, mida Justiitsministeerium koos ülikoolidega on läbi viinud.

1. 2007. aastal rakendati esmakordselt kriminaaltulu laiendatud konfiskeerimist, mis võimaldab edukalt võidelda organiseeritud kuritegevusega (p 25¹).
2. Aasta tagasi pandi suur lootus kiirmenetlusele kuritegude lahendamisel ning 2007. aasta tõestas, et see menetlusliik on end hästi ära tasunud ning koguni 7% kuritegudest vaadatakse läbi kahe ööpäevaga. See aitab kaasa, et karistus ka tegelikult mõjutab süüdlast süütegude toimepanemisest hoiduma (p 22).
3. Esmakordselt hakati rakendama ka lepitusmenetlust, mis võimaldab näiteks pisetülide korral ohvril ja süüdlasel lepitamise käigus suud puhtaks rääkida ja jätkata tavapäraselt elu naabritena (p 21).
4. Prioriteetsetes kuritegudes oleme jõudnud selleni, et alaealiste kuritegusid menetletakse kohtueelselt vähem kui nelja kuuga, millest veel mõned aastad tagasi oskasime vaid unistada (p 30).
5. Ajendatuna ka aprillisündmustest tugevdati karistusseadustikus küberkuritegude vastase võitluse sätteid, mis muuhulgas aitavad võidelda küberterrorismiga (p 16).
6. Valmistati ette liiklusrikkumistega kaasnevate sanktsioonide olulised muudatused ning joores juhtimise eest määratud karistused viidi vastavusse teo raskusastmega. See eelnõu ootab Riigikogu menetlemist (p 16).
7. 2007. aastal loodi ka uus kohtuekspertiisi asutus, mis hakkab alles nüüd oma elujõudu näitama, ent kõik eeldused kujuneda Euroopas väljapaistvaks ekspertiisiasutuseks on olemas (p 6).
8. Kinnipeetavate arv vähenes viimase 16 aasta kõige madalamale tasemele, mis on tingitud mitmetest muudatustest seadusloomes, eelkõige ennetähtaegselt vabanemise paindlikumast regulatsioonist (p 26).
9. Mujal maailmas juba varem ennast tõestanud elektrooniline järelevalve on Eestiski edukalt rakendunud ning nn võru sai endale kokku 179 endist kinnipeetavat. Selle tulemusena on vähenenud kinnipeetavate arv meie vanglates (p 26).
10. Valmistati ette uus korrupsioonivastane strateegia uudse rõhuga vältida korrupsiooni erasektoris. Strateegia saadetakse lähiajal valitsusele heakskiitmiseks (p 16).

---

¹ Siin ja edaspidi on sulgudes viited „Riigikogu kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010” punktidele.

1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud 2007. aastal

Riigikogu poolt heaks kiidetud „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010“ ühe põhimõtte kohaselt (p 20) tuleb kuritegusid menetleda vastavat Vabariigi Valitsuse määratud eelistuste järjekorras; eelistuste järgimise tagavad eelkõige Justiits- ja Siseministeerium. Alates 2005. aastast on justiits- ja siseminister regulaarsetel kohtumistel seadnud paika kuritegevuse vastase võitluse prioriteetid ning need on kolme aasta jooksul jäänud samaks. Vastavalt nn Laulasmaa deklaratsioonile on need prioriteetidid:

1. võitlus alaealiste poolt ning alaealiste suhtes toime pandud kuritegudega, esmajärjekorras lapsohvritega vägivalda- ja seksuaalkuritegudega;
2. organiseeritud kuritegevus, esmajärjekorras narkokuritegevus, inimkaubandus ning kriminaaltulu (sh korruptiivse tulu) ja rahapesuga seotud kuriteod.

Järgnevalt on toodud kõigepealt arengud prioriteetsete kuritegude ennetamisel ja seejärel ka teiste kuritegude ennetamisel.

1.1. Kuritegude ennetamine

1.1.1. Alaealiste vastu ja nende poolt toime pandud kuritegude ennetamine

Alaealiste vastu toime pandud kuriteod

Alaealiste vastu toime pandud kuriteod jagunevad seksuaalkuritegudeks ning nende huvide ja õiguste vastasteks kuritegudeks.

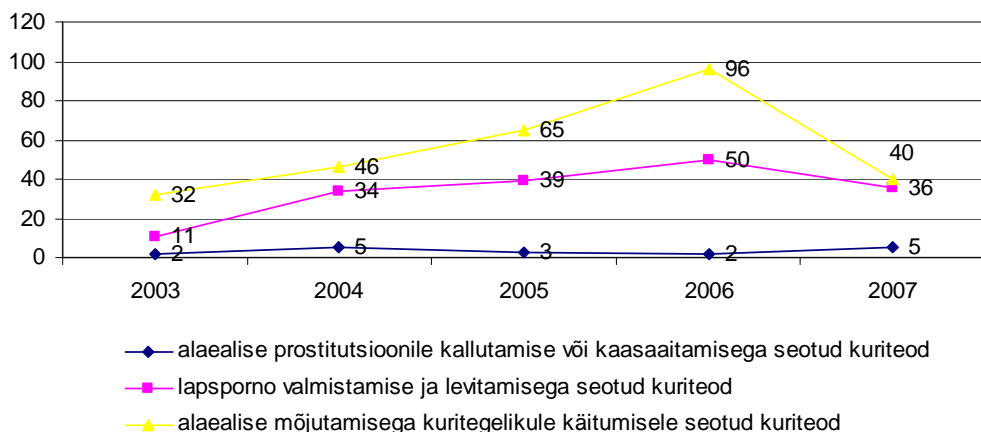
Võrreldes varasema aastaga, vähenes 2007. aastal alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuritegude arv 44% võrra (kokku registreeriti 108 kuritegu). Kui aasta varem oli kõige sagedamini registreeritud kuriteoks sugulise kire rahuldamine lapseealisega (63 kuritegu 2006. a, 23 kuritegu 2007. a), siis 2007. aastal oli selleks vägistamine (41 kuritegu). Mõne kuriteoliigi registreerimine siiski kasvas (suguühendusele sundimine, sugulise kire rahuldamisele sundimine, suguühendus järeltulijaga), kuid need moodustasid kokku vaid 9% kõigist alaealiste vastu toime pandud seksuaalse enesemääratlemise vastastest kuritegudest.

2007. aastal registreeriti kokku 81 alaealiste huvide ja õiguste vastu suunatud kuritegu², mis on 45% võrra vähem kui varasemal aastal. Poole kõigist nimetatud kuritegudest moodustasid alaealise kuritegelikule käitumisele mõjutamisega seotud kuriteod. Kui alaealiste huvide ja õiguste vastu suunatud kuritegude arv tõusis küllaltki stabiilselt 2003. kuni 2006. aastani, siis 2007. aastal toimus langus ligikaudu 2004. aasta tasemeni. Sarnaselt alaealiste seksuaalse enesemääratlemise vastaste kuritegudega vähenes ka siin kõige sagedamini esinevate kuritegude registreerimine. Üldise languse tõi kaasa alaealise kuriteo toimepanemisele kaastõmbamisega seotud kuritegude vähenemine 86% (2006. aasta 66 juhtumilt 9-ni 2007. aastal). Kui 2006. aastal moodustasid need 45% kõigist alaealiste huvide ja õiguste vastu suunatud kuritegudest, siis 2007. aastal vaid 9%.

Kõige sagedasemaks kuriteoks tõusis varasema aastaga võrreldes siiski küllaltki stabiilselt püsinud alaealiste kallutamine alkoholi tarvitamisele (27 juhtumit 2007. aastal). 2005. aastal jõustunud karistusseadustiku täiendus, millega muutus karistatavaks täisealise isiku poolt alaealisele alkoholi müümine või ostmine (KarS § 182¹), jõudis praktikasse alles 2007. aastal, mil registreeriti esimesed kaks kuritegu (neist üks Harjumaal ja teine Tallinnas).

---

² Alaealiste õiguste ja huvide vastu suunatud kuriteod jagunevad: 1) prostitutsiooniga seotud; 2) lapspornoga seotud; 3) kuritegelikule käitumisele kallutamise seotud kuriteod.

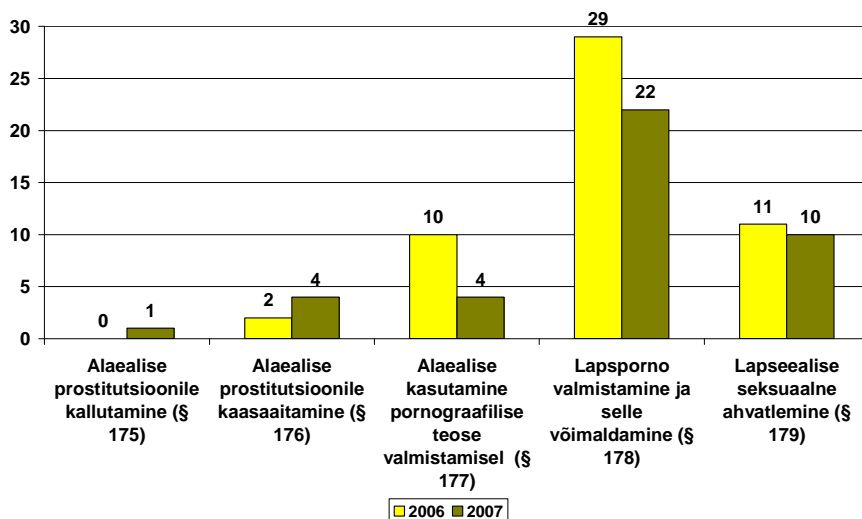

Joonis 1. Alaealiste huvide ja õiguste vastu suunatud kuriteod 2003-2007

Lastega töötamise piirangud

20.07.2007 jõustunud lastega töötamise piirangute eelnõu³ muudatusega tagati, et isikud, kes on süüdi mõistetud lastevastases seksuaalse iseloomuga kuriteos, alaealise prostitutsiooniga või lapspornoga seotud kuriteos, ei saaks töötada ametikohtadel, kus nad puutuvad vahetult kokku lastega (õpetaja, lasteaiakasvataja, ringijuht, lastelaagri kasvataja, lapsehoidja jne). Lisaks täiendati lastega töötamist reguleerivaid seadusi tööandjate kohustusega kontrollida töölevõetava isiku karistusandmeid. Ühtlasi loodi alaealise seaduslikule esindajale võimalus saada teise isiku seksuaalkuritegudega seotud karistatuse kohta teavet lapse kaitse eesmärgist lähtuva õigustatud huvi olemasolu korral.

Kuue kuu jooksul ei registreeritud ühtegi sellist juhtumit, kus oleks karistatud tööandjat selle eest, et ta oleks andnud loa lastega töötamiseks neile, kel selleks seaduse järgi õigust pole (KarS-i uus § 179¹). Kokku registreeriti 2007. aastal alaealiste seksuaalse ärakasutamisega seotud kuritegusid 2006. aastaga võrreldes vähem, vaid alaealiste prostitutsioonile kaasaitamise kuritegusid registreeriti 2 kuriteo võrra rohkem (2006. a 2 juhtumit, 2007. a 4 juhtumit).

Joonis 2. Alaealiste seksuaalse ärakasutamisega seotud kuriteod 2006-2007

³ Täpsemalt Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, sotsiaalhoolekande seaduse, karistusregistri seaduse, erakooliseaduse, kutseõppeasutuse seaduse, koolieelse lasteasutuse seaduse, noorsootöö seaduse, karistusseadustiku, vääртеomenetluse seadustiku, riigilõivu seaduse ja huvikooli seaduse muutmise seaduse.

Alaealiste poolt toime pandud kuriteod

Karistusseadustiku järgi saab isikut karistada tema õigusvastase teo eest vaid tema süü korral. Kuna alla 14-aastaseid lapsi ei loeta süüvõimelisteks, siis ei saa nad ka karistusseadustiku mõttes olla süüdi ning seega ei saa neid karistusseadustiku järgi karistada. Kui selgub, et kuriteo tunnustega teo on toime pannud alla 14-aastane isik, siis menetlust ei alustata või see lõpetatakse ning seda puudutavad materjalid edastatakse alaealiste komisjonile.

2007. aastal selgitati välja 2114 kuriteos kahtlustatavat alaealist, mis moodustas 13% kõigist kuritegudes kahtlustatavatest isikutest. Kokku registreeriti 2867 alaealiste poolt sooritatud kuritegu.

Politsei registreeris 2007. aastal 28730 alaealiste poolt toime pandud väärtegu, millest 38% (10920) moodustasid alkoholiseaduse rikkumised (alkohoolse joogi tarbimine alaealise poolt, alkohoolse joogi tarbimine avalikus kohas ning alkohoolse joogi ostmise alaealise poolt).

Võrreldes täisealistega panevad alaealised märgatavalt enam toime avaliku usalduse vastaseid kuritegusid. Kuigi kõigist alaealiste poolt sooritatud kuritegudest moodustavad nimetatud vaid umbes 9%, on nende arv kuritegevuse üldarve vaadeldes siiski märkimisväärne. 258 avaliku usalduse vastasest kuriteost 220 olid seotud tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamisega. Kokku (olenemata rikkujate vanusest) registreeriti 2007. aastal selliseid kuritegusid 408, tervelt 54% neist oli toime pandud alaealiste poolt.

Narkootikumidega seotud kuritegusid (narkootilise ja psühhotropse aine ebaseaduslik käitlemine – KarS § 183 ja §184) panid alaealised 2007. aastal toime 51, mis oli umbes 2% kõigist alaealiste poolt toime pandud kuritegudest.

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava

2006. aastal kiitis valitsus heaks „Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009“. Arengukava loomise eesmärgiks oli vähendada alaealiste õigusrikkumiste ning ka korduvate rikkumiste hulka, mis viimastel aastatel on tõusnud.

2007. aasta oli arengukava esimene rakendusaasta. Kuriteoennetuse tõhustamiseks viisid Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Politseiamet läbi projektikonkursid, mille tulemusel toetati kokku üle 200 kuriteoennetusliku projekti üle kogu Eesti. Lisaks levitati infot kuriteoennetuslike trükiste abil ning läbi portaali www.kuriteoennetus.ee. Alustati ka tegevusi erinevate osapoolte kuriteoennetusetegevuste tulemuslikumaks koordineerimiseks ning süsteemi loomisega lapse probleemide varaseks märkamiseks. Haridus- ja Teadusministeerium töötas selleks välja juhendmaterjali õpetajatele ning põhikooli ja gümnaasiumiseaduse eelnõu, millega määratakse kindlaks ka koolikohustusest mittetäitjatest teavitamise kord. Sotsiaalministeerium ja Tervise Arengu Instituut alustasid koolitusprogrammiga lastevanematele nende sotsiaalsete oskuste ja kasvatuspraktika paremaks muutmiseks. Lisaks parandati õpilaskodude finantseerimist ja otsustati õpilaskodudes kohtade arvu tõsta: 2007. aasta lisaeelarvest said õpilaskodud täiendavalt 20 miljonit krooni. Riiklikult toetatud kohti on õpilaskodudes 605 ning kui siiani oli kohatoetus 2500 krooni, siis 2008. aastal tõuseb see 3000 kroonini. Riiklikult toetatavaid kohti on kavas juurde luua: uue õppeaasta 2008/2009 alguses tõstetakse arvu 700-ni. See võimaldab suuremal hulgal sotsiaalsete probleemidega peredest pärit õpilastel õppimise ajal riigi toel õpilaskodus elada.

Alaealiste kriminaalmenetlus ja kuritegevuse kontrollimine

Alaealiste komisjonide süsteemi arendamiseks korrastati komisjonide rahastamise põhimõtteid, koostöös kohaliku omavalitsuse või maavalitsusega töötati välja komisjonide arengukavad. Olulise info viimiseks komisjoni liikmeteni alustati alaealiste komisjonide infopäevadega, käivitati Eesti Noorsootöö Keskuse internetilehel komisjoni liikmetele mõeldud foorum. Komisjonide tegevusest ülevaate saamiseks koondatakse alaealiste komisjonide statistika Eesti Hariduse Infosüsteemi, selleks tehti muudatus EHS-e põhimäärusesse, töötav rakendus valmib 2008. aastal.

Tulemuslikumaks reageerimiseks alaealiste õigusrikkumistele ei tohiks alaealiste rikkumiste kohtueelne menetlemine üldjuhul ületada 4 kuud – kriminaalpoliitika arengusuunad (p 30) näevad ette, et alaealisi puudutav kriminaalmenetlus peab olema kiire ja nende huve arvestav. Justiitsministeerium alustas 2007. aastal alaealiste kohtueelse menetluse ja vahi all hoidmise pikkuse regulaarset seiret – vastav ülevaade koostatakse kaks korda aastas. 2007. II poolaasta analüüsi põhjal võibki väita, et alaealiste kohtueelne menetlus kestis 3,8 kuud ning lisades veel kohtumenetluse, kestab menetlus alaealiste asjades kokku ca 7 kuud. Täpsema ülevaate alaealistega seotud menetluste pikkusest saab veebilehel <http://www.just.ee/33499>.

Justiitsministeeriumis koostati 2008. aastal avatava Viru vangla noorte osakonna tööpõhimõtted, millest lähtuvalt hakkab alaealiste kinnipeetavate karistuse täideviimine toimuma Viru vanglas. Luuakse noorte osakond, kus on kohad noortele süüdimõistetutele – alates 18. eluaastast, alaealistele süüdimõistetutele ning alaealistele eeluuritavatele. Osakonna personal läbib erikoolituse noortega tööks vajalike oskuste omandamiseks.

Arengukava täitmise esimese aasta aruanne pannakse kokku kõigi osapoolte kaasabil veebruarikuu jooksul ning esitatakse seejärel valitsusele.

1.1.2. Inimkaubanduse ennetamine

Justiitsministeerium valmistas ette ning valitsus kiitis 2006. aasta jaanuaris heaks „Inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava 2006–2009”.

Sise- ja justiitsministri Laitse kohtumisel 2007.aasta suvel otsustati, et Laulasmaa deklaratsiooniga sätestatud prioriteete ei ole vaja muuta, kuid inimkaubanduse osas tuleb täpsustada eesmärged, milleks on senisest suurema tähelepanu pööramine illegaalsele immigratsioonile ja orjastamisele. See aitab kummutada arusaama, nagu oleks inimkaubandus üksnes seksuaalne eksploateerimine, vaid on näiteks ka see, kui inimest sunnitakse väga kehvadel tingimustel töötama.

2007.aastal registreeriti 136 kuritegu, mis on seotud inimkaubandusega, mis on 1 võrra rohkem kui 2006. aastal. Kõige levinumaks inimkaubandusega seotud kuriteoks oli 2007. aastal vabaduse võtmine seadusliku aluseta (55), prostitutsioonile kaasaaitamine (24) ning lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine (22).

2007. aastal täiendati karistusseadustiku § 133 orjastamise koosseisu tulenevalt EL Nõukogu 19. juuli 2002. a inimkaubanduse vastu võitlemise raamotsuses (2002/629/JSK) sisalduvast inimkaubanduse mõistest. Orjastamiseks loetakse ka ohvri abitu seisundi või süüdlasest sõltuvuse ärakasutamine. Lisaks nähti ette juriidilise isiku vastutusele võtmise võimalus orjastamise eest. Jõustusid 1.02.2007 välismaalaste seaduse ning sissesõidukeelu- ja väljasõidukohustuse seaduse muudatused, millega nähakse ette inimkaubanduse ohvrile tähtajalise elamisloa andmise võimalus.

2007. aastal keskenduti peamiselt avalikkuse teavitamisele, spetsialistide koolitamisele, töö paremale organiseerimisele ning rahvusvahelisele koostööle. Osaleti Põhja-Balti pilootprojektis ning selle raames avati Eestis kolm inimkaubanduse ohvritele mõeldud varjupaika, et tagada inimkaubanduse ohvritele võimalikult kiire ning mitmekülgne rehabilitatsioon⁴. Tööd jätkas inimkaubanduse vastase võitlusega tegelevate riigiasutuste ja vabaühenduste koostöövõrgustik. Jätkati ka inimkaubandusalase statistika korrastamisega ning avalikkuse teavitamisega inimkaubanduse ohtudest kuriteoennetuse veebilehel www.kuriteoennetus.ee. Lisaks viidi läbi Euroopa Nõukogu Inimkaubanduse tõkestamise konventsiooni analüüs, et tagada Eesti karistusõiguse vastavus sellele.

Arengukava täitmise teise tegevusaasta ülevaade pannakse kokku veebruarikuu jooksul. Samal ajal vaadatakse üle ka arengukava muutmise ja täiendamise vajadus ning ettepanekud esitatakse valitsusele.

---

⁴ Projekti kodulehekülj <http://www.nordicbaltic-assistwomen.net/>

1.1.3. Kriminaaltulu konfiskeerimine

Kriminaalpoliitika arengusuunad näevad ette (p 25), et riik parandab eeldusi kuritegeliku vara konfiskeerimiseks. 01.02.2007 jõustus karistusseadustikus uus laiendatud kriminaaltulu konfiskeerimise regulatsioon, millega loodi laiemad võimalused organiseeritud kuritegevusega saadud tulude äravõtmiseks.

Alates 1. veebruarist saab rakendada laiendatud konfiskeerimist: raskete kuritegude puhul – narkokuriteod, terrorism, orjastamine (inimkaubandus), salakaubavedu, altkäemaks, lõhkematerjaliga seotud kuriteod – võib süüdlasele koos üle 3-aastase vangistusega kohaldada vara konfiskeerimist, kui kuriteo olemus, erinevus isiku legaalse sissetuleku ja varandusliku olukorra vahel ning elatustase või muu põhjus annab alust arvata, et ta on saanud vara kuritegude toimepanemise tulemusena. Süüdistataval on kohustus tõendada, et tema vara pärineb legaalsest allikast. Samuti on nüüdsest võimalik võtta ära kolmandale isikule kingitud, poolmuidu müüdüd või muul moel üleantud vara, mis on saadud kuritegeliku tulu arvel.

Prioriteetsetes kuritegudes, näiteks rahapesu viiest eelmisel aastal kohtus lahendi saanud asjast, kasutati kriminaaltulu konfiskeerimist kahe puhul, neist ühes (kohtuasi 1-06-7361) olid konfiskeerimise objektiks autod, kinnistud ning sularaha u 80 000 krooni väärtuses. Teises asjas (1-07-12915) konfiskeeriti raha väärtuses 255 000 krooni. Narkokuritegude puhul konfiskeeriti kuriteoga saadud raha 260 000 krooni (1-07-9787). Vara laiendatud konfiskeerimist kasutati sõiduauto BMW konfiskeerimisel (1-07-13343). Organiseeritud kuritegevuse kriminaalasjas (1-07-14552) konfiskeeriti süüteo saadud varana sõiduauto ning sularaha u 7500 krooni. Konfiskeerimist kasutati ka maksukuritegude puhul - näiteks konfiskeeriti kahelt isikult kokku 1 250 000 krooni (k1-07-7134).

1.1.4. Korruptsiooni ja majanduskuritegude ennetamine

2007. aastal registreeriti 232 ametialast kuritegu, mis on poole vähem kui 2006. aastal. Sellise suure languse põhjustasid peamiselt muudatused karistusseadustikus. 15.03.2007 jõustus nn majanduskuritegude pakett ehk karistusseadustiku ametialaste, majandusalaste, maksualaste ja intellektuaalse omandi vastaste süütegude peatükkide, millega kaasajastati põhjalikult nende peatükkide regulatsiooni. Tähtsaima muudatusena kaotasid kehtivuse kaks ülimalt laia ja õigusriigile sobimatut ametialase kuriteo üldkoosseisu: ametiseisundi kuritarvitamine (§ 289) ning ametialane lohakus (§ 290). Selle asemel on KarS-s muudetud või täiesti uuendatud konkreetset piiritletud kuriteokoosseisud.

Kuigi ametiseisundi kuritarvitamine ja ametialane lohakus tunnistati kehtetuks, lisandusid uute ametialaste kuritegudena riikliku järelevalve ebaseaduslik teostamine (§ 291¹), toimingupiirangu rikkumine (§ 300¹) ja notari poolt teadvalt ebaseadusliku ametitoimingu tegemine (§300²). Kuna ametiseisundi kuritarvitamise ja ametialase lohakuse kuritegusid sai registreerida vaid kuni märtsini, on võrreldes 2006. aastaga langenud nimetatud kahe kuriteo registreerimiste arv rohkem kui kahe kolmandiku võrra. Lisaks muudeti kelmus ametiisiku poolt raskendavaks asjaoluks (§ 209, lg 2, p 11). Kelmus ei kuulu küll karistusseadustiku struktuuris ametialaste kuritegude hulka, ent kuna uue eelnõu kohaselt tunnistati ametiseisundi kuritarvitamine kehtetuks, täpsustati kelmuse koosseisu. Samas ei registreeritud 2007. aastal nimetatud alusel ühtegi kelmust. Sarnasel põhimõttel loodi ka usalduse kuritarvitamise koosseis (§ 217²). Kuigi statistika ei võimalda veel eristada nende isikute ametikohti, kes usaldust on kuritarvitanud, võib siiski öelda, et 2007. aastal registreeriti 17 usalduse kuritarvitamise kuritegu, millest menetluses olevatest kriminaalasjadest olid vaid üksikud seotud avalikus sektoris töötava ametiisiku poolsete kuritarvitustega.

2007. aastal valmis ka kolme sihtrühma korruptsiooni sotsioloogiline uuring. Esmakordselt viidi see uuring läbi 2004. aastal ning järgnev oli nimetatud uuringu kordus. Kolme sihtrühma: ettevõtete juhtide (500), avaliku sektori töötajate (1321) ja elanike (503) käest uuriti, kui suureks probleemiks korruptsiooni peetakse, mida peetakse korruptsiooniks, kui levinuks peetakse korruptsiooni, samuti kui sageli on vastaja isiklikult korruptsiooniga kokku puutunud jne. Uuringust selgus, et altkäemaksu on maksnud 3% elanikest ja 12% ettevõtjatest ning lisaks altkäemaksule on 14% elanikest, 20% ettevõtjatest ja 4% avaliku sektori töötajatest kokku puutunud mõne teise korruptsioonivormiga. Kui ohvriuringu andmetel teavitab politseid kuritegudest umbes pool elanikkonnast, siis korruptsioonist teavitab vaid 1% nendest, kes on korruptsiooniga kokku puutunud. Korruptsiooniuuring ilmus trükisena

kriminaalpoliitika uuringute sarjas (nr 6) ning on ka elektrooniliselt leitav veebilehel www.korruptsioon.ee.

2007. aastal lõppesid korruptsioonivastase strateegia „Aus riik” tegevused aastateks 2004-2007, jaanuaris läbis aruanne kooskõlastusringi ning esimesel võimalusel saadetakse see ka heakskiitmiseks valitsusele. Kuigi suurem osa „Ausa riigi” meetmetest täideti, jäi ka täitmata tegevusi. Näiteks ei jõutud uuendada korruptsioonivastast seadust ja muuta majanduslike huvide deklareerimise süsteemi sisulisemaks, samas on need tegevused juba planeeritud valitsusliidu programmi (vt ptk Siseturvalisus) ning uude korruptsioonivastasesse strateegiasse. Olulisemate sammudena, mida rakendada jõuti, on Riigikontrolli pädevuse laiendamise kohalike omavalitsuste auditeerimisel, eetikaalased meetmed, korruptsiooni-uuringute traditsiooni alustamise ja spetsialiseerunud prokuröride ametisse nimetamise. „Ausale riigile” võib ette heita seda, et meetmed on üksteisest eraldi seisvad ning kokkuvõttes ei ole tegeletud ühegi sektori korruptsiooniga süvendatult – samas üritatakse uue strateegiaga sellist olukorda vältida. Puudustena võib välja tuua lisaks ka vastava institutsioonidevahelise koostöövõrgustiku puudumise, liigse keskendumise avalikule sektorile ning kitsamalt ametnike korruptsioonile. Samas väärub „Aus riik” tunnustust, kuna on esimene põhjalikum korruptsioonivastane tegevuskava Eestis.

2007. aastal valmistati Justiitsministeeriumis ette korruptsioonivastane strateegia, mis on hetkel veel (veebruari alguses) kooskõlastuse venimise tõttu valitsusse saatmata. Strateegia eesmärkideks on vähendada ja ennetada korruptsiooni avalikus ning erasektoris ning tõsta ühiskonna korruptsiooni- ja eetikaalast teadlikkust. Uue strateegia peamisteks põhimõteteks on korruptsiooni ennetamine läbi avalikustamise ning avalikkuse kontrolli. Esmaseks sihiks on ennetada korruptsiooni erasektoris ja koostöös erasektoriga: eesmärk on vähendada nii-öelda korruptsiooni pakkumise poolt, samuti erasektori siseseid korruptsioonijuhtumeid, mis on tegelikult juba seotud majanduskuritegedega. Strateegia on jaotatud alaeesmärkideks, milleks on:

1. korruptsiooni vältimine erasektoris ja mittetulundussektoris,
2. huvide konflikti vältimine ning korruptsiooni- ja eetikaalase teadlikkuse tõstmine avalikus sektoris,
3. korruptsiooni vältimine kohalikes omavalitsustes,
4. korruptsiooni vältimine meditsiinisektoris,
5. korruptsiooni vältimine riigi ja kohalike omavalitsuste asutatud sihtasutustes,
6. korruptsiooni vältimine juhtimisõiguse taotlemisel, tehnoulevaatusel ja sõidukite registreerimisel,
7. korruptsiooni vältimine poliitiliste parteide rahastamisel,
8. korruptsioonikuritegude uurimise tõhustamine.

Strateegia meetmed ja tegevused on plaanitud aastateks 2008-2012.

Eesti korruptsioonivastane tegevus oli 2007. aastal ning on jätkuvalt 2008. aastal rahvusvaheliste organisatsioonide luubi all. Nimelt hindas Euroopa Nõukogu korruptsioonivastane riikide ühendus GRECO Eesti poliitiliste parteide rahastamise kontrolli süsteemi ning kriminaalõigusliku konventsiooni rakendamist (toimus III hindamisvoor). Eesti aruande kaitsmine toimub 2008. aasta kevadel GRECO plenaaristungil Strasbourgis, mille järel aruanne avalikustatakse. Eelmised kaks GRECO hindamist toimusid 2001. ja 2003. aastal.⁵ Lisaks GRECO visiidile käis 2008. aasta alguses hindamisvisiidil ka OECD. OECD altkäemaksu vastane töögrupp hindas Eesti seaduste vastavust rahvusvahelistes äritehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise konventsioonile. Selle aruande kaitsmine toimub 2008. aasta suvel Pariisis ning on üheks oluliseks teguriks, mis mõjutab Eesti vastuvõtmist OECD liikmeks.

1.1.6. Võitlus rahapesu ja terrorismiga

2007. aastal registreeriti 49 rahapesualast kuritegu (KarS § 394), mis on 21 võrra rohkem kui 2006. aastal. Kui 2006. aastal saatis prokuratuur kohtusse 4 rahapesuga tegelenud gruppi koos 8 süüdistatavaga, siis 2007. aastal oli 5 gruppi ja 14 süüdistatavat. Nende hulgas oli ka meedias palju kõneainet pakkunud AS Werol Tehastega seotud juhtum, kus ettevõtte juht Erki Aavik kandis süüdistuse kohaselt AS Werol arveldusarvelt miljoneid kroone teiste ettevõtete arveldusarvele, millelt

⁵ Aruannetega on võimalik tutvuda <http://www.korruptsioon.ee/21375>.

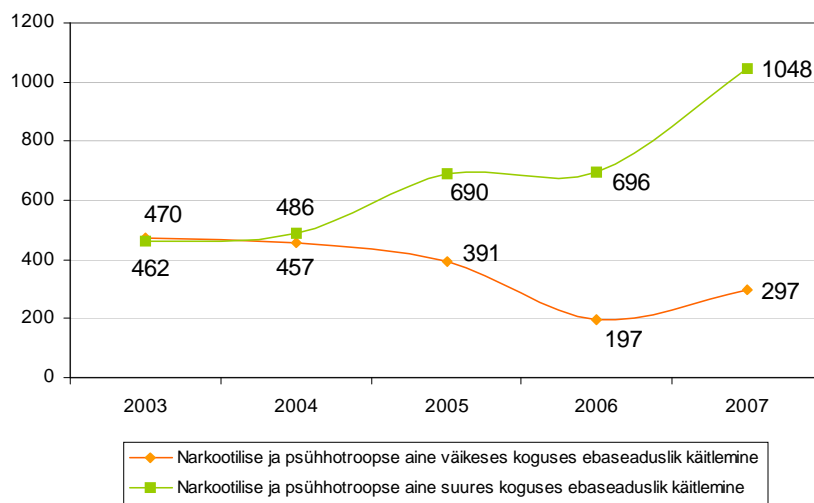
omakorda kanti rahasumma edaspidi talle, mida Aavik kasutas enda võlgade tagasimaksmiseks. Selles juhtumis süüdistatakse ühte isikut ka rahapesus.

13.12.2007 saadeti kooskõlastusringile karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärgiks on tõhustada rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu võitlemisega seonduvat karistusõiguslikku regulatsiooni vastavalt rahvusvahelistele nõuetele ja soovitudele. Selleks nähakse lisaks juba kriminaliseeritud terrorikuriteo või terroristliku organisatsiooni rahastamisele või toetamisele (KarS § 2373) ette karistusõiguslik vastutus sellise isiku rahastamise või toetamise eest, kelle tegevus on suunatud terrorikuriteo toimepanemisele (terrorist). Samuti kriminaliseeritakse eelnõuga ettevaatamatusest toime pandud rahapesu, s.o rahapesu isiku poolt, kes hooletusest või kergemeelsusest ei olnud raha kuritegelikust päritolust aru saanud.

1.1.7. Võitlus narkomaaniaga

Narkootikumidega seotud kuritegusid registreeriti 2007. aastal 1449. Suure osa (72%) moodustasid nende seas suures koguses narkootilise või psühhotroopse aine ebaseadusliku käitlemisega seotud kuriteod, mida registreeriti 1048. Aine väikeses koguses ebaseadusliku käitlemisega seotud kuritegusid oli 297, muid narkootikumidega seotud kuritegusid registreeriti kokku 104.

Nii narkokuritegude koguarv kui ka väikeses ja suures koguses narkootilise aine käitlemisega seotud kuritegude arv tõusis võrreldes 2007. aastaga poole võrra. Kui suurt kogust puudutavate kuritegude koguarv on kasvanud viimase viie aasta jooksul, siis väikese kogusega seotud kuritegude arv vähenes kuni eelmise aastani. See oli eelkõige seotud sellega, et uurimisasutused tänavadiilerite püüdmisele enam eraldi tähelepanu ei pööranud. Eelmise aasta tõus on aga suures osas seletatav sellega, et vanglas toime pandud narkokuritegusid, mida enne menetleti aine ja eseme ebaseadusliku üleandmisena kinnipidamiskohas (KarS §325), menetletakse nüüd kui narkootikumidega seotud kuritegusid (tingituna 2007. aasta alguses jõustunud karistusseadustiku muudatusest).

Joonis 3. Narkokuriteod

Kriminaalpoliitika arengusuunad (p 12) näevad ette narkootikumide pakkumise ja nõudluse vähendamise ja sõltlaste ravi- ja rehabilitatsioonisüsteemi loomise. Viimase kahe aasta jooksul on oluliselt suurendatud riigieelarvest eraldatud rahalisi vahendeid narkomaania ennetamiseks, raviks ja rehabilitatsiooniks: 2007. aastal eraldas Sotsiaalministeerium narkomaania ennetamise riikliku strateegia elluviimiseks 17,7 miljonit krooni, mis on 6 miljonit krooni rohkem kui 2006. aastal ning ületas enam kui kolm korda 2005. aasta taseme (5,5 miljonit krooni). Suurenenud on nii esmaseks ennetuseks kui ka raviks eraldatud summad.

Alates 1. jaanuarist 2008 loodi narkomaaniaravi andmekogu, mis sisaldab andmeid kõigi narkomaaniaravile pöördunud isikute kohta. Andmekogu aitab saada ülevaadet narkomaania levikust (sh tarvitavate ainete struktuurist) ja selle alusel planeerida vajalikke raviteenuseid; samuti kavandada narkomaania ennetavaid meetmeid ning hinnata nende tõhusust.

Euroopa Sotsiaalfondi programmi ja Kohtla-Järve linnavalitsuse rahastamisel on lõppemas seal loodud võõrutusravikeskuse hoone remont. 2007. aastal koolitas Tervise Arengu Instituut välja avatava keskuse personali ning alates käesolevast aastast hakatakse keskuselt ostma uimastisõitlaste ravi- ja rehabilitatsiooniteenuseid.

2007. aasta lõpu seisuga rahastati Tervise Arengu Instituudi vahenditest Põhja-Eesti piirkonnas üht sõltuvuspsühhiaatrilist ravikeskust, mis aasta jooksul teenindas keskmiselt 30 esmakülastajat ja 240 korduvkülastajat (kaksikdiagnoosiga kliendid). Lääne- ja Ida-Virumaal rahastatakse kahe uimastisõltuvusega isikute rehabilitatsiooni-kommuuni tegevust, kus on kokku 20 kohta sõitlastele. Sotsiaalministeerium koostöös Sillamäe linnavalitsusega arendab Ida-Virumaa piirkonnas Sillamäel üleriigiliselt kliente teenindava 20 voodikohaga statsionaarset ravikeskust, mis pakub rehabilitatsiooniteenuseid aastas keskmiselt kuni 50 täisealisele uimastisõltuvusega isikule. Jõhvis on loodud kogu Eesti alaealisi kliente teenindav 18-kohaline ravi- ja rehabilitatsioonikeskus. Lisaks toetatakse Tallinna ja Harjumaa klientidele mõeldud päevakeskuse tegevust. 2008. aastal on kavas panustada naiste rehabilitatsiooniteenuse ja uimastisõitlaste tugiteenuste arendamisse.

1.1.8. Küberkuritegevusega võitlemine

4.12.2007 võttis Riigikogu menetlusse VV poolt algatatud ja Justiitsministeeriumi poolt väljatöötatud karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) muutmise seaduse eelnõu nn küberkuritegude paketi.

Karistusseadustiku muutmise seaduse eesmärk on täpsustada arvutisüsteemi vastu suunatud rünnetega seotud kuriteokoosseise ning korrigeerida kuritegude eest mõistetavaid karistusi ja viia kehtiv karistusseadustik kooskõlla rahvusvahelisest õigusest tulenevate nõuetega (*Convention on Cybercrime* ja EL nõukogu 24.02. 2005. a raamotsus 2005/222/JSK).

Hetkel on kehtivas *KarS*-s sätestatud arvutikuritegude puhul puudu juriidilise isiku vastutus teatud kuritegude toimepanemise eest, lisaks on puudu ka arvutikuritegude ettevalmistamise koosseis. Lisaks puuduste kõrvaldamisele täpsustatakse seadustikus arvutisüsteemi ja selles asuvate andmete vastu suunatud rünnetega seonduvat regulatsiooni ning eristatakse ühtlasi selgemalt andmete ning arvutisüsteemi vastu toimepandud ründed. Kuna teatud arvutisüsteemid on seotud riigiasutuste tegevusega, samuti avalike teenuste osutamise tagamisega, siis mõjutab nende süsteemide töö häirimine või takistamine Eesti ühiskonda olulisel määral.

Eelnõuga täiendatakse ka *KarS*-i terrorismikuriteo koosseisu. Nii Eestis kui ka kogu maailmas on erinevate arvutikuritegude toimepanemine pidevalt suurenenud ning riigi järjest suurema internetiseerituse ning elanikkonna poolt elektrooniliste kanalite kasutamise tulemusena muutuvad need kuriteod järjest ohtlikumaks. Seetõttu nähakse eelnõuga ette ka rangemad sanktsioonid selliste tegude toimepanemise eest. Kuna tegemist on raskesti avastatavate kuritegudega, oleks vaja tõendeid koguda ka jälitustoimingutega, mida kehtiv õigus hetkel täielikult ei võimalda.

1.1.9. Liiklusrikkumistega võitlemine

19.12.2007 esitas VV Riigikogule menetlemiseks Justiitsministeeriumis väljatöötatud nn liikluspaketi (liiklusseaduse ja karistusseadustiku ning nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu). Sellega tõhustatakse karistusõiguslikku vastutust olulisemate liiklusalaste õigusrikkumiste eest ning luuakse menetluslikud võimalused automaatsete liiklusjärelvalveseadmete abil fikseeritud liiklusnõuete rikkumiste menetlemiseks.

Eelnõuga muudetakse joores juhtimise eest vastutusele võtmise aluseid ning viiakse karistused paremini vastavusse teo raskusega. Nimelt on karistuse suurus seotud sõltuvusse jooberaskusest. Karistusseadustikku täiendatakse uue väärteo eest kohaldatava põhikaristusega, milleks on praegu ainult lisakaristusena kohaldatav juhtimisõiguse äravõtmine. Eelnõu eesmärgiks on ka luua efektiivne menetlus automaatse liiklusjärelvalve (eeskätt automaatse kiruskontrolli) abil tuvastatud liiklusnõuete rikkumiste jaoks.

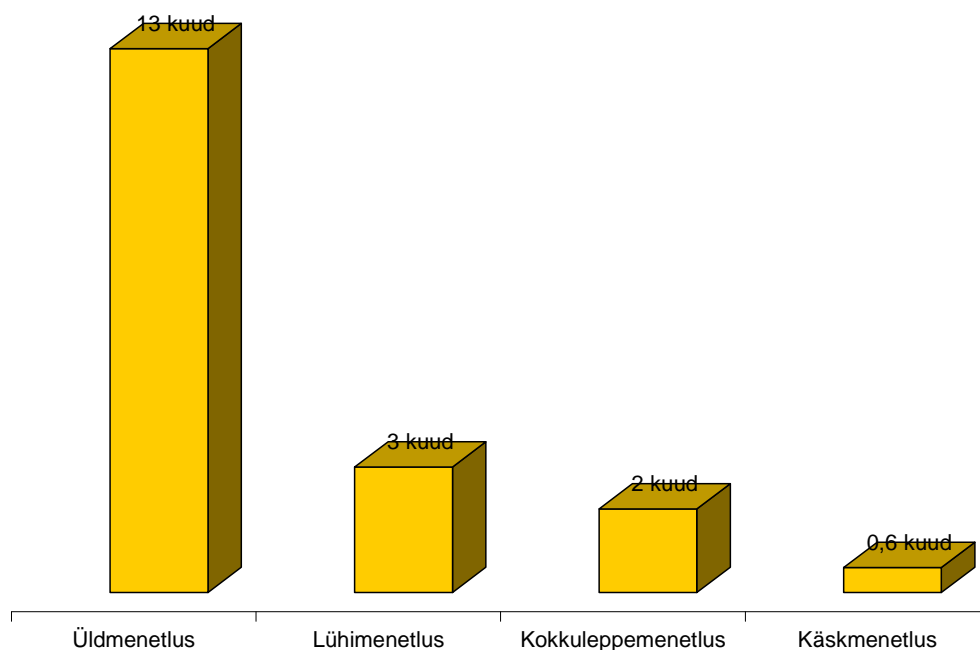
1.2. Kriminaalmenetlusega seotud uuendused

1.2.1. Katkematu kriminaalmenetluse eelnõu ettevalmistamine

20.12.2007 saatis Justiitsministeerium kooskõlastusringile kriminaalmenetluse seadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (katkematu kriminaalmenetlus). Eelnõu eesmärgiks on muuta kriminaalasjade arutamine üldmenetluses kiiremaks ja efektiivsemaks. Selleks kehtestatakse katkematuse põhimõte, mille kohaselt peab kriminaalasja arutamine olema planeeritud nii, et see toimub katkestusteta. Istungit on lubatud edasi lükata üksnes seadustikus sätestatud juhtudel.

Selline menetluse ajaline kokkusurutus on vajalik kahel põhjusel. Esiteks toetab see kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) §-s 15 sätestatud kohtuliku arutamise vahetuse ja suulisuse põhimõtet, tagades, et otsust tehes tugineb kohus kohtuistungil kogetule. On selge, et kui kohtulik arutamine toimub ositi, pikemate vaheaegadega, ei suuda kohus otsuse tegemisel kõike kuulnud ja nähtut meenutada. Teiseks aitab see kaasa menetluse kiirendamisele ja sellele, et otsuseni jõutakse mõistliku aja jooksul. Selleks, et kohus saaks kohtuasja arutada ühtse tervikuna, peab tal olema võimalik asja arutamist planeerida. Järelikult on vajalik korraldada eelistung. Eelnõu kohaselt muutuks see üldmenetluses kohustuslikuks. Ühtlasi nähakse eelnõus ette, et kohus võib arutada korraga ühte üldmenetluse asja.

Kui võtta arvesse, et suurem osa kriminaalasju lõpeb I astmes ehk maakohtutes (ca 10-11% esimese astmes lahendatud asjadest läheb II astmesse ehk ringkonnakohtutesse), siis kulub praegu kriminaalasja lahendamiseks kohtueelsest menetlusest kuni I astme lahendi saamiseni sõltuvalt menetlusliigist 2 aastat (üldmenetluses) ning paari päevani kiirmenetluses. Lihtmenetluse asjad kestavad keskmiselt 2 kuud.

Joonis 4. I astme kohtumenetluse pikkus

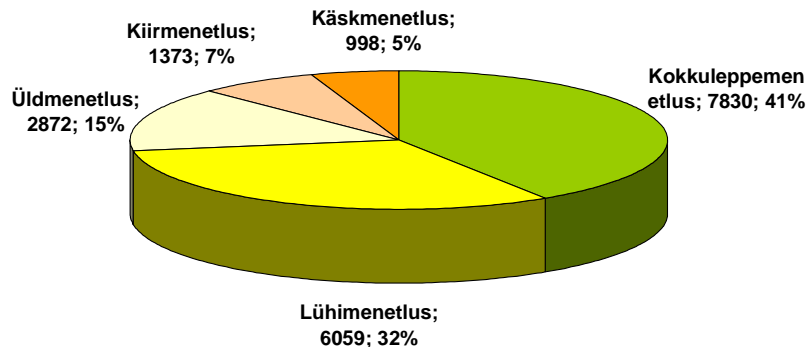
1.2.2. Kiirmenetluse rakendamine

2007. aastal moodustas kiirmenetlus 7% prokuratuuri poolt kohtusse saadetud kuritegudest; 2006. aastal moodustas kiirmenetlus vaid 2% menetlustest, olles küll rakendunud 15.03.2006. Sisuliselt

tähendab selline näitaja, et 7% kuritegudest lahendatakse (vaadatakse läbi) kohtueelses menetluses 48 tunniga.

Kiirmenetlust saab kasutada, kui isik on kahtlustatav II astme kuriteos, kuriteo toimepanemise asjaolud on lihtsad ja on kogutud piisavalt tõendeid.

Kõige enam lahendatakse kiirmenetluses mootorsõiduki joores juhtimise asju (887 kuritegu), kehalise väärkohtlemise asju (192 kuritegu), karistuse kandmisest kõrvalehoidumise kuritegusid (154) ja varguseid (58).

Joonis 5. Kohtueelse menetluse tüübid

Täpsem statistika menetluste kohta asub 3. peatükis.

1.2.3. Ohvriabi ja lepitusmenetlus

Kuritegevuse kontrollimine algab kuritegude menetlemisest ning lõppeb sellega, kui kohtuotsusega mõistetakse süüdimõistetule karistus ja see viiakse ellu. Lisaks kurjategijale on kuritegevuse kontrollimisel tähtis ka teine pool – ohvriga tegelemine.

Ohvriabi jaguneb tinglikult kaheks: 1) ohvriabiteenuseks; 2) riiklikuks hüvitiseks.

2005. aastal käivitati ohvriabiteenuse osutamise süsteem koos 35 piirkondliku ohvriabitöötajaga 16 ohvriabi keskuses üle Eesti. Ohvriabitöötajate poole pöörduvate isikute ring võib olla väga lai, selleks ei pea olema algatatud kriminaalasi. Kui inimene tunneb, et ta on ohver (füüsilise, vaimse või seksuaalse kuritarvituse), siis võib ta pöörduda otse ohvriabitöötaja poole abi saamiseks.

2007. aastal pöörduti ohvriabitöötajate poole 3407 korral: kõige rohkem perevägivalla ohvrid (1153 korda), sageli pöörduti ohvriabi poole laste vastu suunatud vägivalla tõttu (240 korda). Need arvud on pisut suuremad kui 2006. aastal, mil ohvriabi poole pöördus kokku 3333 isikut (74 võrra vähem).

01.01.2007 jõustus ohvriabi seaduse muudatus, millega kehtestati psühholoogilise abi kulude hüvitamise regulatsioon eesmärgiga aidata kergemate kuritegude ja väärtegude ohvriks langenud ohvreid, kes ei kvalifitseeru hüvitise saajaks ohvriabi seaduse § 8 alusel (vägivallakuritegude ohvrid). Samuti on uue eelnõu eesmärk aidata parandada ohvrite lähisugulaste sotsiaalset toimetulekuvõimet, luues võimaluse pereliikmete üheaegseks või ühiseks nõustamiseks. Psühholoogilise abi kulude hüvitise saamise eelduseks on süüteo kohta väärteo- või kriminaalmenetluse algatamine ning ohvri või muu hüvitist saama õigustatud isiku pöördumine ohvriabitöötaja poole.

Kuriteoohvritele riikliku hüvitise maksmisega tegeleb Sotsiaalkindlustusamet piirkondlike pensioniametite kaudu. Seda hüvitist saab maksta vaid siis, kui kuriteo tagajärjel on kannatanul tekkinud raske terviskahjustus, vähemalt 6 kuud kestev tervisehäire või kui ohver sureb.

2007. aastal tõusid ohvritele makstavate riiklike hüvitiste määrad: hüvitise suurus tõusis 80%-ni seaduses sätestatud varalisest kahjust, varem hüvitati 70%. Hüvitiste maksimummäär tõusis 50 000 kroonilt 150 000 kroonini. Kuriteoohvrite riiklike hüvitisi maksti 2007. aastal ühe hüvitist saanud inimese kohta keskmiselt 9861 krooni, mis on üle kahe korra rohkem kui 2006. aastal (4000 krooni). Hüvitisi sai 2007. aastal 188 isikut, kokku summas 1 853 933 krooni ehk 673 333 krooni enam kui 2006. aastal. Kõige enam maksti abi välja ohvri surmast tuleneva kahju hüvitiseks ülalpeetavale (kokku 104 inimesele 970 688 krooni ulatuses), umbes 2/3 vähem maksti ohvri töövõimetusest tuleneva kahju hüvitiseks (21 inimesele 351 788 krooni).

Lisaks ohvriabile on kannatanul ja kuriteo toimepanijal võimalus arutada kuriteoga seonduvat erapooletu lepitaja vahendusel ning saavutada kokkulepe tekitatud kahjude osas. Selleks jõustus 18.02.2007 lepitusmenetlus, mida korraldavad Sotsiaalkindlustusameti juures ohvriabiteenuse raames töötavad piirkondlikud lepitajad. Alates lepitusmenetluse jõustumisest kohaldati seda 21 isiku suhtes ja 31 kuriteo puhul.

Tabel 1. Lepitusmenetluse rakendamine

Kuriteo liik	Kohaldatud lepitusmenetlust
Kehaline väärkohtlemine	23
Ähvardamine	3
Lapse ülalpidamise kohustuse rikkumine	2
Vargus	1
Asja omavoliiline kasutamine	1
Omavoliiline sissetung	1
Kokku	31

1.2.4. Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi loomine

VV kabinetiistungil 26.10.2006 kiideti heaks justiitsministri ja siseministri ühine ettepanek ühendada Eesti Kohtuarstlik Ekspertiisibüroo (EKEB) ning Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus (KEKK) 1. jaanuarist 2009. üheks Justiitsministeeriumi valitsemisalas paiknevaks hallatavaks riigiasutuseks. Ühendamisotsusele järgnenud arutelude käigus jõuti arusaamisele, et ühendamine tuleks teha esialgselt plaanitust varem, juba alates 1. jaanuarist 2008. See oli vajalik nii ühendamise venimisega kasvava personaliriski vähendamiseks kui ka kohtuekspertiisi süsteemi ühtlustamisega alustamiseks.

Ühendamine oli vajalik selleks, et läbi parema teenuse osutamise politseile, prokuratuurile ja kohtule avastada süütegusid paremini. See tähendab, et menetlejal on ekspertiiside tegemisel üks partner ning kohtuekspertiiside tegemisega seonduvaid küsimusi on võimalik paremini ja kompaktsemalt koordineerida ning juhtida. EKEB-i ja KEKK-i näol oli tegemist sama ülesannet täitvate ja samadel põhimõtetel töötavate asutustega, mistõttu nende erinev paigutus riigiasutuste struktuuris ja töötajate erinevad staatused ei olnud põhjendatud.

01.01.2008 ühendati kaks asutust, mille koosseisus on 185 töötajat. EKI töötajad asuvad Tallinnas kolmes kohas (Nõmme, Narva mnt, Keskhaigla morg) ning Tartus, Pärnus ja Kohtla-Järvel, kus on kohtuarstlikud osakonnad, Tartus on ka keemia- ja DNA-eksperdid. Senise kahe asutuse eelarvega võrreldes on ühendasutuse eelarve kasvanud 20 miljoni krooni võrra (53,1 pealt 74,1-le), sealhulgas on keskmine palgatõus 24%.

Rajamisel on uus ekspertiisihoone, mis peaks valmima 2010. aasta alguses. Moodsa ekspertiisikeskuse projekteerimistööd on kavas lõpetada esialgse ajakava kohaselt 2008. aasta teises kvartalis ning hoone valmiks 2010. aasta alguses. Uus hoone rajatakse Tallinnasse aadressil Rahumäe tee 6.

1.3. Teadmistepõhise kriminaalpoliitika kujundamine

1.3.1. Uuringute kasutamine kriminaalpoliitika tegemisel ning koostöö teadusasutustega

Kriminaalpoliitika arengusuunad (p 8, 23) peavad vajalikuks teadusuuringute läbi viimise süütegude ja sanktsioonide uurimisel. Seda põhimõtet on Justiitsministeerium juba mitu aastat suutnud edukalt ellu rakendada. Eelnevalt juba mainitud korrupsiooniuuringule viidi Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna poolt või selle osalusel läbi mitmeid uuringuid, mida kasutati kriminaalpoliitika kujundamisel.

Kriminoloogia- ja karistusõiguslaste üliõpilastööde osavõtt konkursist oli 2007. aastal esmakordselt väga aktiivne. Üliõpilastööde konkursi eesmärgiks on kaasata teadus- ja arendusasutusi kriminaalpoliitika kujundamisse, edendada kriminoloogia- ja karistusõiguslast teadus- ja arendustegevust, soodustada koostööd teadusasutuste ja praktikute vahel ning tunnustada andekaid üliõpilasi. Konkursile laekus 29 tööd, esikoha vääriliseks tunnistati Marko Kairjaki töö „Krediidasutuste tegevusega seotud süüteod“, mis pälvis 10 000-kroonise preemia. Lisaks anti välja neli II koha preemiat (5000 krooni), neli III koha preemiat (2500 krooni) ning ära märgiti neli tööd.⁶

Kriminaalpoliitika uuringute sarjas, mille esimene trükis ilmus juba 2005. aastal, on ilmunud tänaseks seitse raamatut. Nendest neli ilmus 2007. aastal:

- **Nr 4: Kuritegevus Eestis 2006**
- **Nr 5: Eesti alaealiste hälbiv käitumine 2006**
- **Nr 6: Korrupsioon Eestis 2006**
- **Nr 7: Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest.**

Kõiki kriminaalpoliitilisi uuringuid siiski sarjas ei avaldata ning mitmed avaldatakse vaid kriminaalpoliitika uuringute veebilehel (<http://www.just.ee/20262>). Olulisematest 2007. aastal läbi viidud uuringutest võib esile tuua järgmised.

- **Määratud kaitsja kättesaadavus ja kvaliteet kriminaalmenetluses**

Justiitsministeeriumi ja Riigikohtu koostöös läbi viidud analüüsi eesmärk oli uurida, kuidas toimib kaitsjate määramise süsteem kriminaalmenetluses, milline on rahulolu kaitsja töö kvaliteediga ning millised on probleemid kaitsja tasustamise süsteemis. Analüüsist selgus, et mõningatel juhtudel on praegune kaitsja toimingute tasu põhjendamatult suur, samas kui osa toimingute eest makstav tasu on väike või olematu. Kaitsjate määramise süsteem eelistab advokaate, kes on prokuröride või kohtunike tuttavad varasematest tööalastest kokkupuudetest. Selles nähakse ohtu nii kaitsja kui prokuröri töö kvaliteedile ning süüdistatava-kahtlustatava õiguste tagamisele. 61% küsitatud kohtunikest leidis, et määratud kaitse kvaliteet on rahuldav ning 14% leidis, et kaitse kvaliteet on väga halb. Prokuröridest arvas samuti vastavalt vaid 44% ning 0%. Peamiseks erinevuseks määratud kaitsja ning lepingulise kaitsja vahel peetakse õigusteenuse kvaliteeti (49% vastanutest) ning kaitsja motiveeritust (46%).

Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonnas on riigi õigusabi tasu suuruse ja riigi õigusabi kulude hüvitamise ulatuse kindlaksmääramiseks välja töötatud taotluse vorm, mille väljatöötamisel on arvesse võetud uuringu tulemusi ja soovitusi ning mis lõppkokkuvõttes peaks muutma kaitsjatasude määramise läbipaistvamaks ning ühtlasemaks. Edaspidi tuleks tähelepanu pöörata kaitsja töö kvaliteedi ning efektiivsuse tagamisele ja jälgida täpsemalt, milline on seos määratud kaitsja tehtud (reaalse) töö ning taotletud töötasu vahel.

- **Rassism ja ksenofoobia Eestis**

Justiitsministeeriumi, Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli teadlaste koostöös viidi 2007. aastal läbi kolmeosaline võõraviha puudutav uuringuprojekt. Uuringu eesmärgiks oli hinnata eestimaalaste suhtumist Eestis elavatesse teise kultuuri, religiooniga või teise rassi kuuluvatesse inimestesse ja hinnata vihkamiskuritegude riske.

Uuring koosnes kolmest osast.

---

⁶ Täpsem info tööde kohta on aadressil <http://www.just.ee/27380>.

1. Rassismi ja rassi käsitlemine eestikeelsetes üleriigilistes ajalehtedes 1996-2006.
2. Rassismi ja ksenofoobia käsitlemine eestikeelses internetis: kommentaarid, teemafoorumid ja blogid aastatel 2000-2007.
3. Eesti elanike multikultuurilisus.

Uuringu tulemusel selgus, et eesti trükimeedia ei pea rassismi oluliseks probleemiks. Rassismi puudutav probleemianalüüs on sageli pinnapealne, keskendutakse peamiselt informeerivale rollile. Suhtumist rassismi proovitakse mitte väljendada. Nii rassismi suhtes negatiivsete kui ka rassismisüüdistuste suhtes kriitiliste artiklite arv on väike. Trükimeedias domineerib Eestiga seotud rassismist kirjutavate artiklite puhul hoiak, et probleem ei ole Eesti jaoks oluline. Artiklites, kus rassismiprobleemi peetakse Eesti jaoks vähetahtsaks ja eitatakse selle sanktsioneerimise vajadust, kasutatakse sageli sisult rassistlikele rühmitustele omast argumentatsiooni.

Ksenofoobia üldtase internetikommentaaries ei ole aastatel 2000-2007 märgatavalt tõusnud, ka peale aprillisündmusi tõusis 1% võrra vaid madala agressiivsustasemega kommentaaride hulk (vaatluse all ei olnud kommentaarid aprillisündmuste ajal ja neile vahetult järgnenud perioodil). Võõraviha leidub Eesti internetiväljaannete kommentaaridest kõige enam Delfis (see on seotud väljaandele tavaks oleva provotseeriva teemapüstitusega), samuti teatud teemafoorumites.

Negatiivset suhtumist teistesse kultuuridesse ja sisserändesse võib oluliselt suurendada turvatunde puudumine. Uuringus mõõdeti eraldi kultuurilist turvalisust (kas vastaja tunneb ohtu enda kultuurile), majanduslikku turvalisust (kas vastaja tunneb ohtu enda majanduslikule toimetulekule) ja üldist turvalisust (kas vastaja tunneb ohtu langeda kuriteo ohvriks). Analüüs näitas, et turvatunde sõltub vastaja keelest, haridusest ja eest. Veel leiti, et inimeste hoiakud teistesse kultuuridesse ja sisserändesse on seotud kontaktide sagedusega mõne teisest rahvusest, rassist või teist usku inimesega. Seega mida turvalisemalt end tuntakse ja mida enam on inimestel kontakte teiste gruppidega, seda väiksem on tõenäosus, et kasvaks võõraviha ja ka sellega seotud kuritegevus.

Uuringu tulemusel jõuti järeldusele, et kuigi näiteks internetikeskkondades võib leida võõraviha avaldusi, siis valdav osa elanikkonnast toetab mitmekultuurilist ühiskonda ega näe selles ohtu enda kantavale kultuuritraditsioonile või majanduslikule toimetulekule.

Uuringu lõpparuanne on veel viimistlemisel ning ilmub 2008. aasta jooksul kriminaalpoliitika uuringute sarjas.

▪ **Ettevõtete õigusrikkumisi käsitlev uuring**

Justiitsministeerium ja Tartu Ülikool viisid 2007. aastal läbi ettevõtjate suhtes ja nende poolt sooritatud õigusrikkumisi käsitleva uuringu.

Uuringu eesmärgiks oli analüüsida ettevõtete vastu suunatud kuritegevuse vorme ja ulatust (ettevõtete juhtide hinnangud probleemile) ning ettevõtete ja asutuste töötajate vastu suunatud õigusrikkumiste olemust (töötajate isiklikud kogemused töökeskkonnas nende vastu toime pandud õigusrikkumistest). Meetodiks oli küsitlus ettevõtete juhtide (küsitleti 702 juhti) ning töötavate Eesti elanike (526) hulgas.

Uuringust selgus, et kõige sagedamini langesid ettevõtted kliendi või partneri poolt toime pandud varguse või pettuse ohvriks (20% ettevõtetest); neist enamus korduvalt. Enamikust kuritegudest politseile ei teatatud: politseile teatati 40% juhtudel viimasest ettevõtet või tema töötajaid puudutanud kuriteost. Sagedamini teatati tundmatute isikute poolt toime pandud kuritegudest ja harvemini ettevõttega seotud isikute (kliendid, partnerid, töötajad) poolt toime pandud kuritegudest. Konkurendi laimu ohvriks langes 2006. aastal 8% ning võltsimise või piraatluse ohvriks 1% ettevõtetest. Ärisaladus sattus konkurentide valdusse 0,6% ettevõtetest. Kokkuleppeid turu jagamiseks pidas oma tegevusalal levinuks 9% ja küberkuritegevust 7% ettevõtete juhtidest.

Tehnilisi kaitsevahendeid (valveseadmed, turvauksed, valgustus jm) kasutas valdav enamus ettevõtetest. Vara kaitsmiseks kasutati esmajoones valvesignalisatsiooni (68%). Eraturvafirma teenuseid kasutas 44% ettevõtetest. Vähemalt ühe riski vastu olid end kindlustanud pooled ettevõtted. Murdvarguse vastu oli kindlustatud 33% ja muu kuriteoga tekitatud kahju vastu 26% ettevõtetest. Ettevõtete juhtide andmetel kasutati töötajate taustakontrolli ning töölepingus sanktsioone

reeglite rikkumise eest märksa sagedamini, kui seda arvasid töötajad. Samas oli töötajate arvates nende kaitseks füüsilise vägivalla eest võetud rohkem meetmeid kui ettevõtete juhtide andmetel.

Uuring andis selge sõnumi kriminaalpoliitika edasiseks kujundamiseks: suunata kuriteoennetustööd ka ettevõtetesse, tõstes nii juhtide kui töötajate teadlikkust erinevatest õigusrikkumistest ning enda kaitsmisest kuritegude vastu. Näiteks sekundaarsektoris tuleks oluliselt rohkem tähelepanu pöörata töötajate tööohutuse tagamisele.

▪ Kuriteoennetus kohalikes omavalitsustes

Kriminaalpoliitika arengusuunad (p 7) näevad ette, et kohalikel omavalitsustel tuleb välja töötada ja ellu viia süütegusid ennetavad ja turvalisust suurendavad tegevuskavad, kusjuures riik peab selles kohalikke omavalitsusi abistama. Justiitsministeeriumis viidi 2007. aasta alguses läbi kaardistav analüüs, mille eesmärgiks oli saada ülevaade kohalike omavalitsuste kuriteoennetusalasest tegevusest ning kohalike omavalitsuste ootustest riigile seoses kuriteoennetusalasest tegevuse koordineerimisega.

Selgus, et enamik kohalike omavalitsuste vastanud esindajatest arvab, et peamine vastutus turvalisuse tagamise eest lasub politseil. Kuriteoennetusalasest tegevuste elluviimine sõltub omavalitsuste otsusetegijate huvitatusest või huvipuudusest antud valdkonna suhtes.

Kohalik omavalitsus toetab kuriteoennetusalasest tegevust projektipõhiselt, st et omavalitsustes ei ole selle valdkonna jaoks püsivat töökohta loodud ega eelarvelisi vahendeid eraldatud. 2006. aastal kohalikes omavalitsustes tehtud kuriteoennetusalasest tegevust saab määratleda nõ esmatasandi ennetustööks (sotsiaalsete ennetusmeetmete elluviimiseks), kus peamist tähelepanu pöörati inimeste teadlikkuse tõstmisele ja elanikkonna positiivsele kaasamisele. Elluviidud tegevused olid enamasti projektipõhised.

KOVide kuriteoennetusalasest tegevuses oodatakse riigilt rahalise toetuse eraldamist, seejärel politsei poolt kohaliku kuritegevuse statistika analüüsimist ning elanike küsitlemist selleks, et välja selgitada kuriteo- ja turvatunde probleeme. Kohalikud omavalitsused ootavad riigilt nõu ka kuriteoennetusalasest tegevuse elluviimiseks eelkõige metoodika küsimustes (nt ennetusmeetmete valiku tutvustamine) ning vastajate hinnangul peaks omavalitsus enam panustama kuriteoennetusalasest tegevusteks raha ja inimressursi leidmisele.

1.3.2. Kuritegevuse statistika ning e-toimik

Kuritegevuse kohta ülevaate saamiseks on lisaks uuringutele vaja ka ametlikku infot – statistikat. Kriminaalpoliitika arengusuundades ette nähtud põhimõte P 8) statistika kogumise ja analüüsimise ühtsete põhimõtete rakendamiseks on algust tehtud ning iga aastaga edukamalt edasi mindud.

Kriminaalstatistika osas oli 2007. aasta üheks olulisemaks saavutuseks statistilistel andmetel põhineva prokuratuuri töö hindamismudeli rakendamine ning võimekuse välja arendamine kriminaalmenetluse pikkuse analüüsiks alates menetluse alustamisest kuni kohtuotsuse jõustumiseni.

Käesoleva ülevaate lõpus on toodud ka ülevaade kuritegevusest 2007. aastal. Kui Justiitsministeerium sai 2006. aasta kohta teha esmakordselt veidike põhjalikuma kuritegevuse statistilise ülevaate (kriminaalpoliitika uuringute sari, trükis nr 4), siis 2007. aasta kohta on andmeid juba märksa rohkem ning andmete kvaliteet oluliselt parem. Näiteks saab 2007. aasta kohta tuua statistikat kuriteoohvrite ja mitmete muude näitajate kohta, mida varemalt ei saanud. Parimaks ja põhjalikumaks muutub andmete kvaliteet aga siis, kui on rakendunud e-toimik.

E-toimik on digitaalne infosüsteem, mis peab käivitades tagama menetluse osapooltele operatiivse ülevaate menetluse erinevates etappidest, toimingutest ja tehtud otsustest. Selle tulemusena väheneb sama informatsiooni mitmekordne sisestamine; erinevates menetlusetappides vaid vajadusel lisatakse ja täiendatakse teavet. E-toimik tagab kriminaalmenetluse, aga ka teiste menetlusliikide suurema läbipaistvuse ja annab isikutele suurema õiguskindluse: inimene näeb, kas tema vastu on alustatud mõnd menetlust, kuulutatud ta tagaotsitavaks jne. E-toimiku rakendudes kaovad kurioossed juhtumid, kus inimene saab oma trahvidest teada alles pärast mitut aastat arvestatud viiviseid või kannatab teise samanimelise isiku tagaotsitavaks kuulutamise läbi.

E-toimik rakendub funktsionaalsuse mõttes etappide kaupa, kriminaalmenetluse osas on esimese etapi rakendumistähtajaks 01.07.2008. E-toimikus olid 2007. aasta olulisemateks töödeks menetlustoimingute kirjeldamine ja dokumendivormide loomine ning menetluse osapoolte töökorralduse analüüs seoses muudatustega. Käesoleval aastal tegeletakse veel õiguslike küsimustega ning menetluse osapooltele võimalikult kasutajasõbralike veebikeskkondade loomisega.

1.3.3. Koostöö mittetulundussektoriga kuritegude ennetamisel

Kriminaalpoliitika arengusuunad näevad ühe olulise põhimõtena kriminaalpoliitika elluviimisel koostöö riiklikul, kohalikul ja elanikkonna tasandil (p 6). Justiitsministeerium korraldab alates 2004. aastast kuriteoennetuse projektikonkurssi, millega toetatakse mittetulundusühinguid ning sihtasutusi. 2007. aastal toetati 12 mittetulundusühingut ja sihtasutust kokku 2 miljoni krooniga. Toetus jagunes kümne projektitoetuse ning kahe tegevustoetuse vahel.

Projektid, mida Justiitsministeerium 2007. aastal toetas, on suunatud peamiselt riskigrupi noortele ning nende vanematele, samuti rehabilitatsiooniprogrammid endistele kinnipeetavatele ning kriminaalhooldusalustele.

Kümnest toetatud projektist on kolm suunatud tegevuste läbiviimisele Harjumaal, üks Pärnumaal, üks Ida-Virumaal, üks Järvamaal ja üks Saaremaal. Kolme projekti sihtrühmaks on erikoolide õpilased (sh korraldati üks sõjaväelise iseloomuga meeskonnatöö laager).

Projektitoetust saanud projektidest kuus on suunatud riskigrupi noortele (ja nende vanematele). Ülejäänud projektid on peamiselt seotud vanglast vabanenud isikute rehabilitatsiooniga. Projektidest kaks tegelevad perevägivaldaga seotud probleemidega. Neist üks pöörab rõhku pere- või lähisuhtevägivalda kuriteo sooritanud meeste rehabilitatsioonile. Teise projekti raames koolitatakse ning nõustatakse oma laste karistamise eest esimest korda kohtulikult karistatud isikuid.

Tegevustoetust said kaks mittetulundusühingut. Esimene neist on suunatud naabrivalve sektorite loomiseks ning koolivalve arendamiseks (Eesti Naabrivalve MTÜ). Teine tegevustoetus on kümnekuulise rehabilitatsiooniprogrammi läbiviimiseks vanglast vabanenud narko- ja alkoholisõltuvusega meestele (MTÜ Lootuse Küla).

Projektitoetused jäid vahemikku 17 796 – 189 000 krooni. Tegevustoetusteks jagati 381 400 ning 618 600 krooni.

Selleks, et tunnustada inimesi kurjategijate tegevuse takistamisel, autasustas justiitsminister 2007. aastal kodanikujulguse aumärgiga seitset inimest. Aumärk anti välja neljandat korda. Marten Riisenberg, Heikki Reidla ning Silver ja Bert Roostik said aumärgi aprillirahutuste ajal Tallinna kesklinnas toimunud korrariikumiste tõkestamisel. Oma suhtumise ja tegutsemisega olid nad kriitilistel hetkedel äärmiselt vaprad ja näitasid tahet aidata politseid, paigaldades juba korratuste ajal omal initsiatiivil piirdeaiad kriitilistesse kohtadesse Tõnismäel, Toompeal ja Kadriorus. Perekond Saksingut (Anna, Daniel ja Valdeko Saksing) tunnustati kodanikujulguse aumärgiga, kuna aitasid tõkestada vargust Põlvamaal. Tänu perekond Saksingu aktiivsusele jäi vargus lõpule viimata ja kannatanule suurem kahju tekitamata. Kohapeal saadi kätte üks kuriteo toimepanijatest ning hiljem tehti kindlaks ka tema kaasosalised.

1.4. Vangistuspoliitika kaasajastamine

1.4.1. Kinnipeetavate arvu vähenemine

Peale iseseisvuse taastamist on kinnipeetavate arv Eesti vanglates kõikunud ligikaudselt vahemikus 4200 kuni 4800. Enne 2007. aastat oli kõige kõrgem kinnipeetavate arv 2000. aastal (4803) ning kõige madalam 1996. aastal (4228). 2007. aastal toimus kiire kinnipeetavate arvu vähenemine – kui aasta alguses oli Eesti vanglates kokku 4311 isikut, siis aasta lõpuks vaid 3467. Seega langes

kinnipeetavate arv aasta jooksul ligi viiendiku võrra ning jõudis madalaima tasemeni viimase 16 aasta jooksul (veelgi varasemate aastatega ei ole arvud võrreldavad)..

Lihtsustatult määrab kinnipeetavate arvu vanglasse karistust kandma saabunute ja seal vabanenute vahe. Kui vabanenuid on rohkem, siis vangide arv väheneb. Ühelt poolt mõjutavad seda kuritegevuse üldised numbrid, kuid teisalt ka õiguskeskkond ehk millised on karistused ja kui efektiivne on otsustusprotsess. Kinnipeetavate arvu vähenemise peamisteks põhjusteks oli (tingimisi ennetähtaegselt) vabanenud isikute arvu suurenemine (näiteks 2007. aasta alguses vabanes ennetähtaegselt 59% enam kinnipeetavaid kui varasemal aastal) ning vanglakaristuste määramise vähenemine (2007. aasta alguses sisenes süüdimõistetutena vanglasse kolmandiku võrra vähem isikuid kui varasemal aastal). Kui 2006. aastal vabanes tähtaegselt 1376 kinnipeetavat ja ennetähtaegselt 581 kinnipeetavat, siis 2007. aastal vabanes tähtaegselt 1148 kinnipeetavat ning ennetähtaegselt 1225 kinnipeetavat, kelle hulgas oli 181 elektroonilise järelevalvega kinnipeetavat.

2007. aastal jõustusid mitmed kinnipeetavate arvule mõju avaldavad muudatused õigusaktides, mis ühelt poolt vähendasid vanglakaristuse määramist ning teisalt suurendasid vanglast vabanemiste arvu.

1. 01.01.2007 jõustus karistusseadustiku muudatus (KarS § 75¹ ja § 76), millega loodi võimalus tingimisi ennetähtaegselt vabastatute elektrooniliseks valveks. Muudatusega sätestati, et juhul kui kinnipeetav on nõus elektroonilise valvega, siis on võimalik tema vabastamine juba peale ühe kolmandiku mõistetud karistusaja kandmist teise astme kuritegude puhul ning peale poole mõistetud karistuse kandmist esimese astme kuritegude puhul. Ilma elektroonilise valveta ennetähtaegsel vabanemisel säilis regulatsioon, mis võimaldab teise astme kuritegude puhul ennetähtaegset vabanemist peale poole mõistetud karistusaja kandmist ning esimese astme kuritegude puhul peale kahe kolmandiku mõistetud karistusaja kandmist.
2. 01.01.2007 jõustus vangistusseaduse muudatus (§ 76), mis kohustas vanglat edastama kohtule otsustamiseks kinnipeetavate ennetähtaegset vabanemist võimaldavad dokumendid peale KarS §-s 76 või 77 sätestatud karistusaja kandmist. Seaduse varasema redaktsiooni kohaselt tegi esildise kohtule kinnipeetava ennetähtaegseks vabanemiseks vangla direktor ning protsessi reguleeris justiitsministri 29.11.2000. a määrus nr 56 „Kinnipeetava tingimisi enne tähtaja lõppemist vangistusest vabastamise avalduse läbivaatamise kord“, mille kohaselt tuli kinnipeetaval ennetähtaegseks vabastamiseks esitada vangla direktorile sellekohane avaldus. Muudatusega kaotas nimetatud määrus kehtivuse koos sellele viitava vangistusseaduse § 76 lõikega 6. Seega lihtsustus ennetähtaegse vabanemise korraldus märkimisväärselt. Uue korra jõustumine tõi kaasa ennetähtaegselt vabanenute arvu kasvamise, kuna suurenes ka kinnipeetavate hulk, kelle ennetähtaegset vabanemist kohtus arutati.
3. 01.01.2007 jõustus karistusseadustiku muudatus (§ 76 lg 5 ja 6), mis võimaldas katseajal uue tahtliku ja vangistusega karistatava kuriteo toime pannud süüdimõistetul vangistuse täitmisele pööramise korral see asendada üldkasuliku tööga. Samuti loodi võimalus katseajal rahalise karistusega karistatava kuriteo toime pannud süüdimõistetule eelmise kuriteo eest mõistetud karistust mitte täitmisele pöörata, vaid uue kuriteo eest mõistetud rahaline karistus iseseisvalt täide viia. Uue korra jõustumisel võis ette näha vanglakaristust kandma asuvate isikute arvu langust.
4. 15.03.2007 jõustus karistusseadustiku muudatus (§ 218), millega varavastase (ka korduva) süüteo eest väheväärtusliku asja või väheolulise varalise õiguse vastu nähti karistusena ette rahatrahv kuni kolmsada trahviühikut või arest⁷. Väheväärtusliku asja või väheolulise varalise õigusena defineeriti asi või õigus, mille rahaline väärtus ei ületa kahtekümmend miinimumpäevamäära (1000 krooni, tulenevalt KarS § 44 lg 2, mis määrab miinimumpäevamääraks viiskümmend krooni). Arvestades just varguste eest karistatute suurt hulka vanglates, võib öelda, et nimetatud säte avaldab kinnipeetavate arvu langusele mõju ilmselt kõige enam seoses toodud piirist allapoole jäävate korduvate varguste muutumisega väärtegadeks.

---

⁷ V.a röövimine, väljapressimine ja asja omavoliline kasutamine vägivalda abil ning tulirelva, laskemoona, lõhkeaine, kiirgusallika, narkootilise või psühhotroopse aine või nende lähteaine, suure teadusliku, kultuuri- või ajalooäärtusega eseme vargus

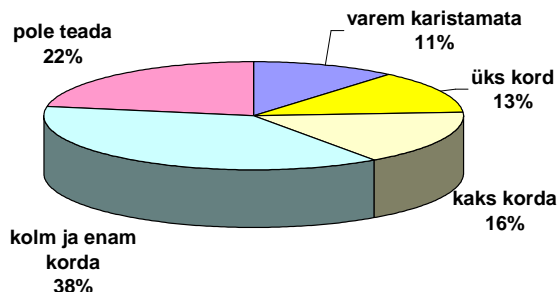
1.4.2. Elektrooniline järelevalve

Ühe kinnipeetavate arvu mõjutanud olulise tegurina on toodud elektroonilise järelevalve rakendamine (vt ptk 1.4.1., p 1). Elektrooniline valve seisneb isiku jälgimises talle koostatud ajagraafiku alusel. Valvealuse jala ümber paigaldatakse jalavõru ja tema koju koduvalveseade, mis registreerib isiku liikumise koju ja kodust välja. Graafik koostatakse selliselt, et isik saaks käia tööl, koolis, toidupoes.

Elektrooniline valve on mõeldud süüdimõistetud järk-järguliseks taasühiskonnastamiseks selliselt, et pärast katseaja lõppu suudaks inimene elada iseseisvalt ja seadusekuulekalt. Kui valvealune rikub elektroonilise valve tingimusi või eemaldab jalavõru, siis esitab kriminaalhooldusametnik kohtule erakorralise ettekande ja kohus pöörab kandmata jäänud vangistuse osa uuesti täitmisele.

Elektroonilise valve seadmed paigaldati esimesele valvealusele 22. mail 2007. Kaheksa kuu jooksul paigaldati kokku 179 jalavõru. Näiteks mais paigaldati 3 võru ning „tippkuul” augustis 38 seadet. 1267 ennetähtaegselt vabanenud kinnipeetavast oli 2007. aasta lõpu seisuga elektroonilise valve kohustusega 96 isikut (8%).

Elektroonilise valve kohustusega isikud on enamasti toime pannud varavastase kuriteo (nagu ka suur osa teistest kriminaalhooldusalustest) ning neile määratud katseaja pikkus on samuti keskmiselt 1,5 aastat (nagu ka teistel), millest tuleb keskmiselt neli kuud alluda elektroonilise valve kohustusele. Kui nn tavaline kriminaalhooldusalune on reeglina varem karistamata, siis „võru” saanute hulgas oli kõige enam üle kolme korra varem karistatud (38%). See toob ilmekalt välja elektroonilise järelevalve eelise: kui varem ei vabanenud vanglast korduvad kurjategijad, siis elektroonilise valve on nende puhul täiendavaks turvagarantiiks ning neil on samuti võimalus vanglast ennetähtaegselt vabaneda.

Joonis 6. Elektroonilise järelevalve saanute varasem karistus

Elektroonilise valve alla määratud 179 isikust lõppes elektroonilise valve tähtaeg 2007. aastal 83 valvealusel, neist 75-l positiivselt ja 8-l ebaõnnestunult. Positiivselt lõppenud elektroonilise valve kohustusega isikud jätkavad kriminaalhooldust ilma elektroonilise valve seadmeteta kuni nende katseaja lõpuni. Ebaõnnestunud elektroonilise valve kohustusega isikute suhtes pööras kohus nende kandmata jäänud vangistuse osa täitmisele. Üks neist lõi jalavõru läbi, teised seitse rikkusid ajakava jm elektroonilise valve tingimusi.

1.4.3. Vanglate kaasajastamine

1. detsembril 2007. aastal liideti Ämari vangla Murru vanglaga. Liitmisprotsessi eesmärk oli parandada kinnipeetavate elu- ja olmetingimusi vanglates, vähendada ametnikkonna vähesusest tulenevaid turvariske, samuti rahalise ressursi kokkuhoid. Esialgne plaan nägi ette, et kinnipeetavad asuvad Ämari Vangla territooriumil kuni 2008. aasta suveni, mil tekib võimalus nende ümberpaigutamiseks avatavasse Viru vanglasse. Tänu kinnipeetavate arvu vähenemisele ja Murru vangla ning teiste vanglate aktiivsele koostööle õnnestus kinnipeetavad teistesse vanglatesse paigutada aga juba 2007. aasta detsembriks. Ämari vangla teenistujate koosseisu 252 ametikohast oli liitmise eelselt täidetud 184, samas oli Murru vanglas 140 ametikohta täitmata. Vanglate liitmine aitas oluliselt leevendada kvalifitseeritud ametnike puudust Murru vanglas. Ämari vanglas koondati ainult 45 töötajat, peamiselt kuulusid koondamisele tugifunktsioonide teenistujad ja juhtivtöötajad.

2007. aastal käisid ettevalmistustööd (personaliotsingud, dokumentatsioon) Viru vangla avamiseks 2008. aastal. Vanglas on olemas kohad 1075 kinnipeetavale. Kuna kõige suurem vajadus on uues vanglas valvurite järele, siis alustati detsembris valvurite leidmiseks meediakampaaniaga "Tule tööle Viru Vanglasse", mis on juba tulemusi kandnud ning valvuritele on planeeritud mitmeid koolitusi, mida muuhulgas rahastatakse Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsinstrumendi⁸ abil.

2008. aasta märtsi lõpuks on Viru Vangla töötajaskond komplekteeritud ja valmis vastu võtma oma piirkonna kinnipeetavaid. Peale kooli lõpetamist juunis, paigutatakse Viru Vanglasse ka Viljandi vangla alaealised kinnipeetavad, kuna uude vanglasse tuleb spetsiaalne noorte osakond ning Viljandi vangla suletakse. Vangla on sõlminud juba kokkulepped üldharidusõppe korraldamise osas Jõhvi Gümnaasiumi ning kutseõppe korraldamise osas Ida-Virumaa Kutsehariduskeskusega ning AS Eesti Vanglatööstus on valmis pakkuma kinnipeetavatele tööd. Viru vangla käivitumisel väheneb Eesti kõige suurema laagertüüpi vangla; Murru vangla, kinnipeetavate arv.

1.4.4. Vanglate töötasusüsteemi muutmine

2007. aastal töötati Justiitsministeeriumis välja vanglateenistujate palgamäärade kujundamise uued põhimõtted, mille tulemusel hakkasid vanglaametnike töötasud enam olenema nende erialasest haridusest ja vanglast. Palgamäärade kujundamisel üritati leevendada mitmeid probleeme, samas seati eesmärgiks suurendada ametnikkonna erialast kompetentsust. Esiteks sooviti parandada teenistuskosseisu täitmist ja vähendada personalivoolavust, kuna vanglates on endiselt suureks probleemiks valvurite ametikohtade täituvus. Sellest tulenevalt suurendati enim just madalamal palgatasemel olevate valvurite töötasu. 2007. aastal suurenes valvuri ametiastmele vastav palgamäär üle 45%. Teiseks sooviti soodustada vanglaametnike kvalifikatsiooni tõusu. Motiveerimaks hariduse omandamist ja selle edaspidist väärtustamist, suurendati vanglaametnike töötasu diferentsimäär erialase hariduse omamise eest 10%-lt 30%-le. Erialase hariduse väärtustamine ka rahaliselt on suurendanud huvi vanglaametniku eriala omandamise vastu. Kolmandaks sooviti 2008. aasta kevadel avatavasse Viru Vanglasse leida piisaval määral kvalifitseeritud tööjõudu. Jälgides hetkeolukorda eesti tööjõuturul ning arvestades, et suurem osa Ida-Virumaa elanikest ei valda eesti keelt vanglas töötamiseks vajalikul määral, siis kehtestati Viru Vangla vanglaametnikele piirkondlik 30% diferentsimäär palgamäärast. Ühtlasi oli kõrgema töötasu eesmärk soodustada olemasolevate töökogemust omavate vanglaametnike ümberasumist Ida-Virumaale.

1.4.5. Vanglate ja kriminaalhoolduse ühendamine

4.12.2007 esitas VV Riigikogule menetlemiseks nn vanglate ja kriminaalhoolduse ühendamise paketi: Justiitsministeeriumis väljatöötatud kriminaalhooldusseaduse, vangistusseaduse ja kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga soovitakse seni maakohtute juures asunud kriminaalhooldusosakonnad üle viia vanglasüsteemi, muutes kriminaalhooldusosakonnad vanglate osakondadeks. Lahenduse kohaselt tekib kriminaalhoolduse ja vanglate baasil piirkondlik asutus, kes vastutab vangistuse ja selle alternatiivide rakendamise ning arengu eest konkreetses piirkonnas.

---

⁸ EMP finantsinstrumendid on Euroopa Majanduspiirkonna laienemisel loodud fondid, millest rahastatakse arendusprojekte eesmärgiga vähendada EMP-s majanduslikku ja sotsiaalset ebavõrdsust. See on tagastamatu abi, mille raames eraldatakse kuni aastani 2009 Eestile 473 874 742 krooni.

Sellise muutuse parimaks näiteks peetakse Euroopa erialaspetsialistide hulgas praegu Rootsit, kus kriminaalhooldajad on viidud töötama vanglatesse. 2004. aastal toimus analoogne kriminaalhoolduse ja vanglasüsteemi liitmise reform ka Ühendkuningriigis.

Karistuse täitmise seisukohalt on kriminaalhooldus vangistuse loogiline jätk, kriminaalhooldusfaasi läbimine pärast teatud osa vangistuse kandmist on välisriikidegi (nt Rootsi, Soome, Norra, Suurbritannia jpt) praktikas tavapärane. Seni on käinud sekkumismeetmete arendamine ja elluviimine teineteisest eraldi, mis ei ole piiratud vahendite ja inimressursi tõttu mõistlik.

Kriminaalhooldustöö iseloom liitmise tõttu ei muutu, alles jäävad ametnike tänased tööülesanded. Samuti ei ole kavas kriminaalhooldusametnike tööruumide asukohti muuta.

Lisaks sellele peavad vangistusseaduses tehtavad muudatused kaasa aitama vangistuse täideviimise eesmärkide kiiremale saavutamisele ning sellele, et isiku põhiõigustesse ja vabadustesse riigipoolse sekkumise ulatus ja määr oleks seaduses korrektselt sätestatud.

1.4.6. Kinnipeetavate ja vanglast vabanenute taasühiskonnastamine

Uimastiennetuse ja –rehabilitatsiooni võimaldamine kinnipeetavatele on vanglasüsteemi üks prioriteetsetest suundadest, mis kajastub ka Justiitsministeeriumi arengukavas aastani 2012. Lähtuvalt valdkonna arenguvajadusest avati 2006. aastal 12-kohaline sõltuvusrehabilitatsiooniosakond täisealistele süüdimõistetud meestele Tartu vanglas ning 2007. aastal avati samalaadne 8-kohaline osakond Harku vangla kinnipeetavatele (naised). Osakondadesse paigutamise eesmärgiks on uimastivaba eluviisi toetamine ja kinnipeetavate toimetuleku suurendamine. Selleks kohaldatakse kinnipeetavatele erinevaid sotsiaalprogramme: lisaks spetsiaalsetele sõltuvust vähendatavatele programmidele rakendatakse ka üldise toimetuleku parandamisele suunatud programme, mille kaudu on võimalik vähendada uimastitarvitamise riski. Sõltuvusrehabilitatsiooniosakondadesse on lisaks uimastisõltlastele paigutatud ka alkoholi- ja hasartmängusõltlaseid. Viru vanglasse on planeeritud veel kaks sellist osakonda: üks noortele kinnipeetavatele ning teine täiskasvanud meestele.

Uimastiprobleemidega kinnipeetavate hulk vanglates on märkimisväärne, mistõttu on Justiitsministeeriumi üheks eesmärgiks koondada süvendatumat tegelemist ja tähelepanu vajavad kinnipeetavad 2008. aastal Tartu vanglasse, kus lisaks programmidele on planeeritud tagada vajadusel ka võõrutus- ja asendusravi võimalused.

Kuigi sotsiaalhoolekande seadusega on vanglast vabanenutele sotsiaalteenuste pakkumise kohustus nende elukohajärgsel omavalitsusel, jätkas 2007. aastal teatud taasühiskonnastamisteenuste finantseerimist ka Sotsiaalministeerium. Kokku osteti 1 720 000 krooni eest nii ambulatoorset kui ka statsionaarset taasühiskonnastamisteenust ning tugiisikuteenust. Alates 2008. aastast nimetatud teenuseid enam Sotsiaalministeerium ei rahasta, mis tõstab vabanenute taasühiskonnastamise korraldamisel kohaliku omavalitsuse rolli. 2008. aastal on Justiitsministeeriumi tööplaanis analüüsida erinevaid võimalusi kinnipeetavate paremaks rehabilitatsiooniks ning töötada välja toimiv süsteem, mis jõuab abivajajateni.

Tööturuteenuste ja –toetuste seaduse kohaselt on töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul vanglast vabanenud inimesed tööturu riskirühmaks (st et neil on suurem tõenäosus puutuda tööturule sisenedes kokku erinevate takistuste ja probleemidega). Töötuks registreerununa on endisel kinnipeetaval õigus saada 13 erinevat Tööturumeti pakutavat tööturuteenust ning konkreetsetel tingimustel kolme erinevat tööturutoetust (töötutoetust, stipendiumi, sõidu- ja majutustoetust).

Lisaks riiklikele teenustele pakutakse Euroopa Sotsiaalfondi raames perioodil 2007-2009 Sotsiaalministeeriumi programmist „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine“ koostöös Justiitsministeeriumiga välja töötatud teenuseid kinnipeetavatele ka enne vabanemistähtaega (teavitamist tööturu olukorrast, pakutavatest teenustest ja toetustest ning karjäärinõustamist). Tegevuste eesmärgiks on suurendada vanglast vabanenute teadlikkust läbi informeerimise ning karjäärinõustamise ning tõsta seeläbi ka sihtgrupi konkurentsivõimet tööturul.

2. Kuritegevus Eestis 2007. aastal

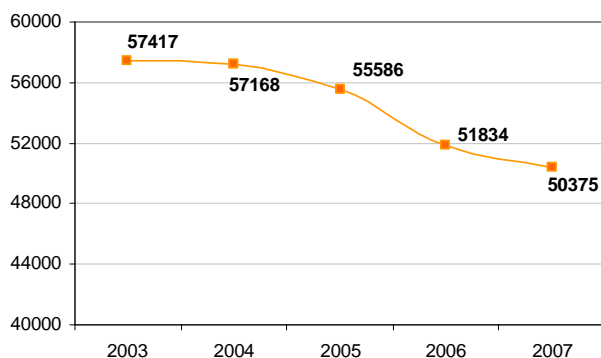
Käesolev peatükk on lühiülevaade registreeritud kuritegudest Eestis, põhjalikum kuritegevuse ülevaade koos kuritegude arvu languse/tõusu põhjuste analüüsiga ilmub kriminaalpoliitika uuringute sarjas 2008. aasta suvel.

Lühikokkuvõte

- 2007. aastal registreeriti 50 375 kuritegu, mis on 1459 võrra vähem kui 2006. aastal (-3%). Võrreldes 2005. aastaga vähenes registreeritud kuritegude arv 5211 võrra (-9%).
- Esimese astme ehk kõrgema karistumääraga kuritegusid registreeriti 2681, teise astme kuritegude arv oli 47 694.
- Kõige enam registreeriti varguseid, mis moodustasid 43% kõikidest kuritegudest. Mootorsõiduki korduvat joobes juhtimist registreeriti 4835 korral (10%) ning kehalise väärkohtlemise juhtumeid 4570 korral (9%).
- Isikuvastased kuriteod moodustasid 12% ning varavastased kuriteod 55% kuritegudest.
- 51% kuritegudest registreeriti Tallinnas ja Harjumaal ning 11% Ida-Virumaal, sama palju ka Tartumaal.
- Varalist kahju tekitati kuritegudega esialgsetel andmetel 378 221 787 krooni.
- 15% kuritegudest pandi toime grupis.
- 41% kuritegusid toime pannud isikutest olid kuni 24-aastased.
- 90% kuritegudest panid toime mehed.
- Kriminaalasjade kestus kohtueelses menetluses oli kahtlustatava jaoks keskmiselt 10,6 kuud.
- Keskmisest pikemad olid menetlusajad keskkonnavastaste, ametialaste ning majanduskuritegude puhul; keskmisest lühemad olid menetlused aga liiklus- ja isikuvastastes kuritegudes.

2.1. Kuritegevuse tase

2006. aastal registreeriti Eestis 50 375 kuritegu, see tähendab, et 2003. aastal alguse saanud kuritegude arvu vähenemine on jätkunud ning kuritegude tase on enam-vähem stabiliseerunud. Võrreldes 2006. aastaga vähenes kuritegude arv 2006. aastal 3% ehk 1459 kuriteo võrra.

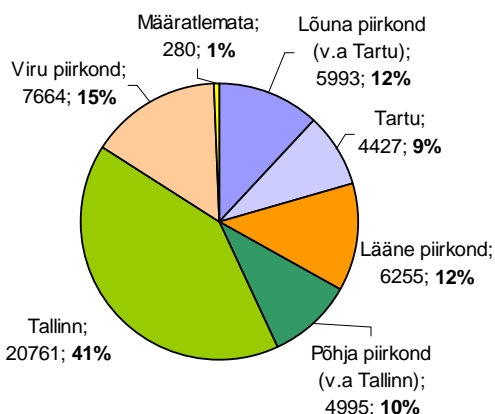
Joonis 7. Registreeritud kuritegude üldarv 2003-2007

Esimese astme ehk kõrgema karistumääraga kuritegusid registreeriti 2681, mis on samal tasemel 2006. aasta näitajaga, kui registreeriti 2688 esimese astme kuritegu. Võrreldes 2005. aastaga vähenes esimese astme kuritegude arv kümnendiku võrra. Teise astme kuritegude arv – 47 694 – oli võrreldes eelmise aastaga 3% madalam.

2007. aastal registreeritud kuritegudest pandi 15% toime grupis. Grupis toimepandud kuritegude hulk oli keskmisest kõrgem varavastaste, majanduskuritegude ning avaliku rahu vastaste kuritegude puhul. Üksi pandi enamlevinud kuritegudest kõige rohkem toime liikluskuritegusid, õigusemõistmisevastaseid kuritegusid ning pere- ja alaealiste vastaseid kuritegusid.

2.2. Kuritegude piirkondlik jaotus

51% kuritegudest registreeriti 2007. aastal Põhja-Eestis, neist omakorda valdav osa Tallinnas (41% kõigist kuritegudest). Kuritegude registreerimise osakaalult järgnesid Lõuna-Eesti (21%), Virumaa (15%) ja Lääne-Eesti (12%)⁹.

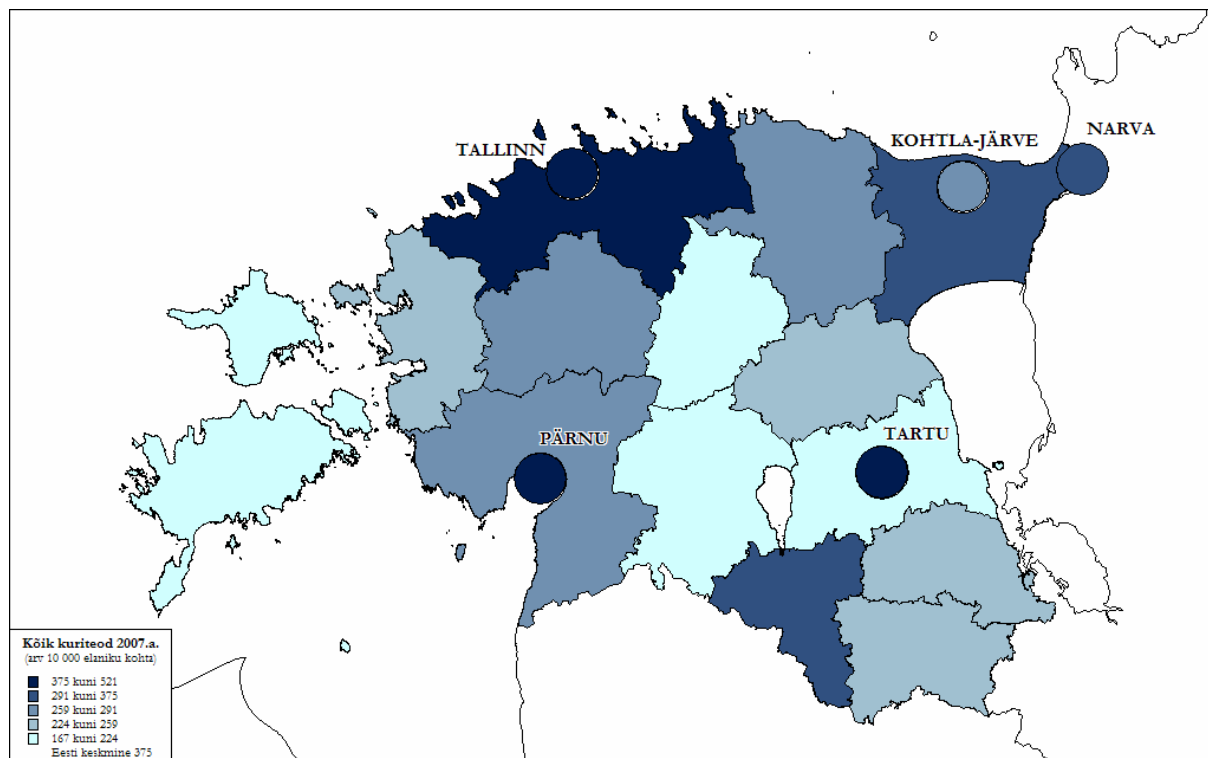

Joonis 8. Kuritegude piirkondlik jaotus

Võrreldes 2006. aastaga on Põhja piirkonnas registreeritud kuritegude osakaal langenud 53%-lt 51%-le ning Viru piirkonnas 16%-lt 15%-le. Lõuna piirkonnas on registreeritud kuritegude osakaal aga tõusnud 19%-lt 21%-ni (tõus on olnud eelkõige Tartu linnas), Lääne piirkonnas on registreeritud kuritegude osakaal aga jäänud samaks.

Maakondlikku kuritegevuse taset on järgnevalt hinnatud registreeritud kuritegude arvu suhtena 10 000 elaniku kohta.

⁹ Piirkonnad vastavad nelja prokuratuuri piirkondadele. Põhja Ringkonnaprokuratuuri asukoht on Tallinn ja tööpiirkond Harju maakond. Lõuna Ringkonnaprokuratuuri asukoht on Tartu ning tööpiirkond Jõgeva maakond, Põlva maakond, Tartu maakond, Valga maakond, Viljandi maakond ja Võru maakond. Viru Ringkonnaprokuratuuri asukoht on Kohtla-Järve ning tööpiirkond Ida-Viru maakond ja Lääne-Viru maakond. Lääne Ringkonnaprokuratuuri asukoht on Pärnu ning tööpiirkond Hiiu maakond, Järva maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond, Rapla maakond ja Saare maakond.

Joonis 9. Kuritegude suhteline arv 10000 elaniku kohta – maakonnad ja suuremad linnad

Eestis registreeriti 10 000 elaniku kohta keskmiselt 375 kuritegu, see tähendab, et 27 elaniku kohta registreeriti 1 kuritegu. Kriminogeenseim maakond oli selle näitaja kohaselt Harjumaa (493), mis ületab ka ainsana riigi keskmist. Harjumaale järgnesid Tartumaa (367), Pärnumaa (342) ning Ida-Virumaa (332).

Tabel 2. Kuritegude suhteline tase 10 000 elaniku kohta

Maakond	Arv
Harju maakond	493
Hiiu maakond	187
Ida-Viru maakond	332
Jõgeva maakond	251
Järva maakond	220
Lääne maakond	243
Lääne-Viru maakond	291
Põlva maakond	227
Pärnu maakond	342
Rapla maakond	265
Saare maakond	168
Tartu maakond	367
Valga maakond	309
Viljandi maakond	224
Võru maakond	259
Eesti kokku	375

Kõige madalam oli kuritegude suhteline tase Saaremaal (168), Hiiumaal (187), Järvemaal (220), Viljandimaal (224) ning Põlvamaal (227).

Nii Harjumaa, Tartumaa, Pärnumaa kui ka Ida-Virumaa maakondlikud kõrged kuritegevusnäitajad olid suurel määral tingitud sellest, et nendes maakondades asuvad kõige suuremad linnad, kuhu kuritegevus tavaliselt ka koondub. Kõrgeima kuritegevuse tasemega linnas – Tallinnas – registreeriti 2007. aastal 10 000 elaniku kohta 521 kuritegu, järgnes Tartu (332), Pärnu (412) ning Narva (350). Vaid Kohtla-Järve kuritegevuse suhteline tase oli maakonna omast madalam (259).

2.3. Kuritegude maakonnasisene jaotumine

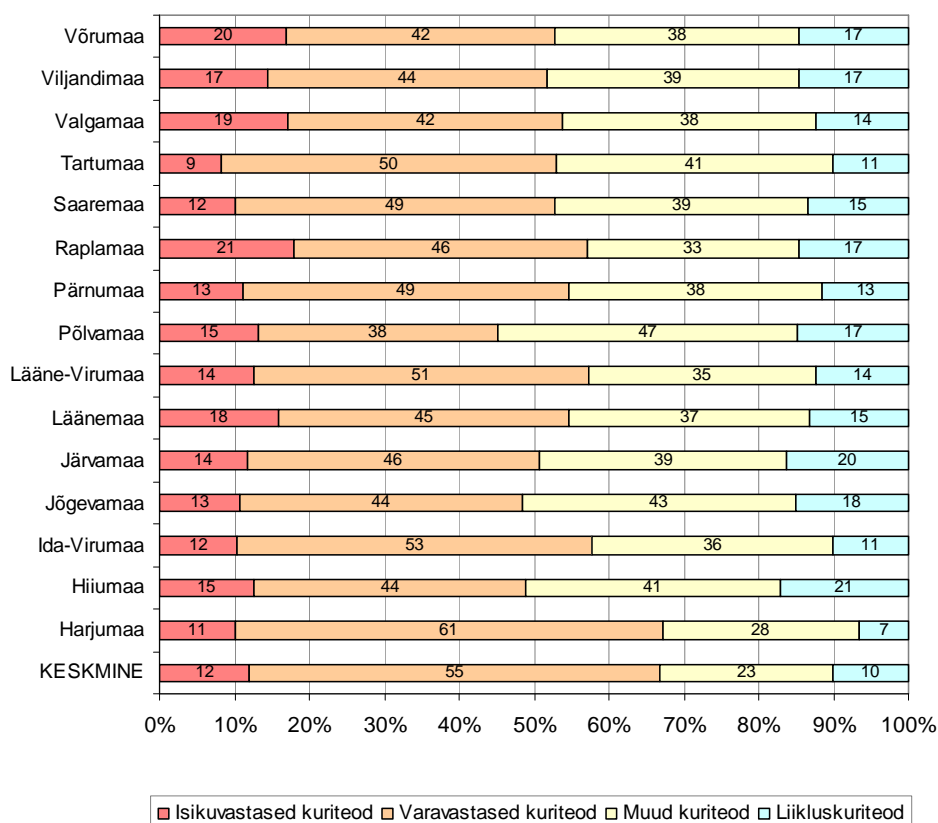
Varavastased kuriteod moodustasid kuritegude koguarvust 55%, isikuvastaste kuritegude osakaal oli 12%, liikluskuritegudel 10% ning kõikide muude kuritegude summaarne osakaal oli 23%.

Varavastaste kuritegude osakaal oli maakonnasiseses arvestuses 50% või enam **Harjumaa** (61%), Ida-Virumaal (53%), Lääne-Virumaal (51%), Tartumaal (50%). Kõige väiksema osa moodustasid varavastased kuriteod kuritegude üldarvust Põlvamaal (38%).

Isikuvastaste kuritegude osakaal oli kõige kõrgem **Raplamaal** (21%), Võrumaal (20%) ja Valgamaal (18%). Madalaim oli nende osakaal Tartumaal (9%) ja Harjumaa (11%).

Joobes toime pandud kuritegude osakaal oli suurim **Hiiumaal** (21%) ja Järvamaal (20%), kus umbes iga viies kuritegu oli liikluskuritegu (millest u 95% moodustavad korduvad joobes juhtimised). Väikseim oli liikluskuritegude osakaal Harjumaa (7%), Tartumaal ja Ida-Virumaal (mõlemad 11%).

Muude kuritegude osakaal oli kõrgeim **Põlvamaal** (47%) ja Jõgevamaal (43%), kus keskmisest enam oli avaliku rahu vastaseid kuritegusid. Väikseim oli osakaal aga Harjumaa (28%) ja Raplamaal (33%).

Joonis 10. Kuritegude maakonnasisene jaotus

2.4. Kuritegude esinemissagedus

2006. aastal registreeriti kõige enam varavastaseid kuritegusid (27 600), mis moodustasid 55% kõikidest registreeritud kuritegudest. Varavastaste kuritegude osakaal kuritegude koguarvust vähenes võrreldes 2006. aastaga 8% võrra. Languse peamine põhjus on 15.03.2007 rakendunud seadusemuudatus, mille tõttu alla 1000 kroonise eseme korduv vargus muutus väärteoks. Samas tõusis selle muudatuse mõjuna omavoliliste sissetungide (KarS §266) arv võrreldes eelmise aastaga 672 kuriteolt 1685 kuriteoni (150%).

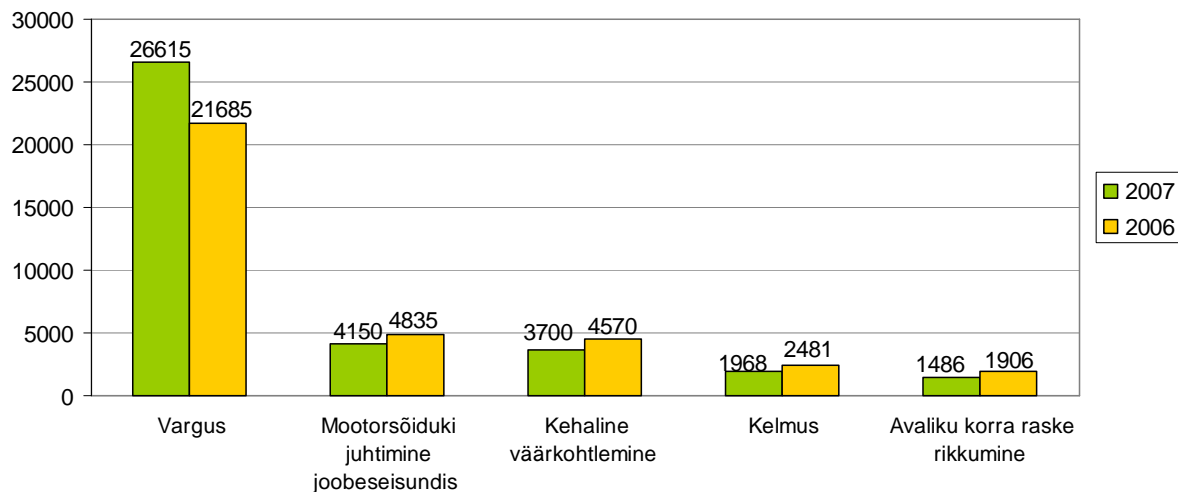
Isikuvastaseid kuritegusid registreeriti 6005, mis moodustas kuritegude üldarvust 12% ning ületas 2% võrra 2006. aasta osakaalu.

Endiselt on kasvamas liikluskuritegude registreerimissagedus: 2006. aastal registreeriti neid 4464 (9% kõikidest kuritegudest), 2007. aastal 5127 (10%).

Avaliku rahu vastaseid kuritegusid registreeriti 4366, mis moodustas 9% kõikidest registreeritud kuritegudest (2006. aastal oli neid 6%).

Enam kui 1000 kuritegu registreeriti avaliku usalduse vastaste (2168; 4%), õigusemõistmisevastaste (1941; 4%) ning rahvatervisevastaste kuritegudena (1489, 3%). Ülejäänud kuritegude osakaal oli alla 2%.

Üksikutest kuriteoliikidest pandi kõige enam toime varguseid (21 685) – 43% kõikidest kuritegudest. Vähemalt teistkordset joobes sõidukijuhtimist registreeriti 4835 korda (10%), kehalise väärkohtlemise juhtumeid oli 4570 (9%). Kelmuseid registreeriti 2481 (5%) ning avaliku korra raske rikkumisi 1906 (4%).

Joonis 11. Levinumad kuriteod, 2006-2007

2007. aastal jätkus ka tapmiste, mõrvade ning röövimiste kui avalikkuse turvatunnet oluliselt mõjutavate kuritegude arvu vähenemine – tapmisi ja mõrvu¹⁰ registreeriti 2007. aastal üheksa võrra vähem kui 2006. aastal (kokku 110), röövimiste arv vähenes veidi enam kui kümnendiku võrra. Poole võrra tõusis aastaga aga suures koguses narkootilise ja psühhotropse aine ebaseadusliku käitlemise järgi kvalifitseeritud kuritegude arv.

¹⁰ Mõrv on tapmine raskendavatel asjaoludel.

2.5. Aprillirahutused

Aprillirahutustega seoses registreeriti kokku 360 kuritegu, neist valdav enamik riigivastaste ning avaliku rahu vastaste kuritegedena, mis kasvatas kuritegude arvu ca 1%.

Avaliku korra rasket rikkumist (§263) registreeriti 2007. aastal 420 juhtumit rohkem kui 2006. aastal, kusjuures umbes 2/3 nendest juhtumitest võib kirjutada aprillisündmuste arvele. Süüteo toimepanemist massiliste korratuste ajal (§239) registreeriti 50 – varasemalt meil selliseid kuritegusid sisuliselt pole olnud. Riigivastaseid kuritegusid registreeriti kokku 73, neist 6 olid seotud seoses massilise korratuse organiseerimisega. Lisaks registreeriti aprillisündmustega seoses ka üks kuritegu Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud tegevusena ja 2 Eesti Vabariigi ametliku sümboli teotamisena.

Lisaks registreeriti seoses aprillisündmustega järgnevad kuriteod: surnu mälestuse teotamine (1), vargus (2), omastamine (1), kuriteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine (1), asja rikkumine ja hävitamine (1), arvutikahjurlus (1), arvutivõrgu ühenduse kahjustamine (5), arvutiviiruse levitamine (1), keelatud avalik koosolek (2), omavoliline sissetung (1), vägivald võimuesindaja suhtes (1), võimuesindaja laimamine ja solvamine (12), võimuliialdus (1).

2.6. Kuritegudega tekitatud varaline kahju

Kriminaalmenetlusregistri esialgsetel andmetel tekitati 2007. aastal registreeritud kuritegudega varalist kahju 378 221 787 krooni ulatuses, mis põhineb kannatanute hinnangul kahju suurusele.

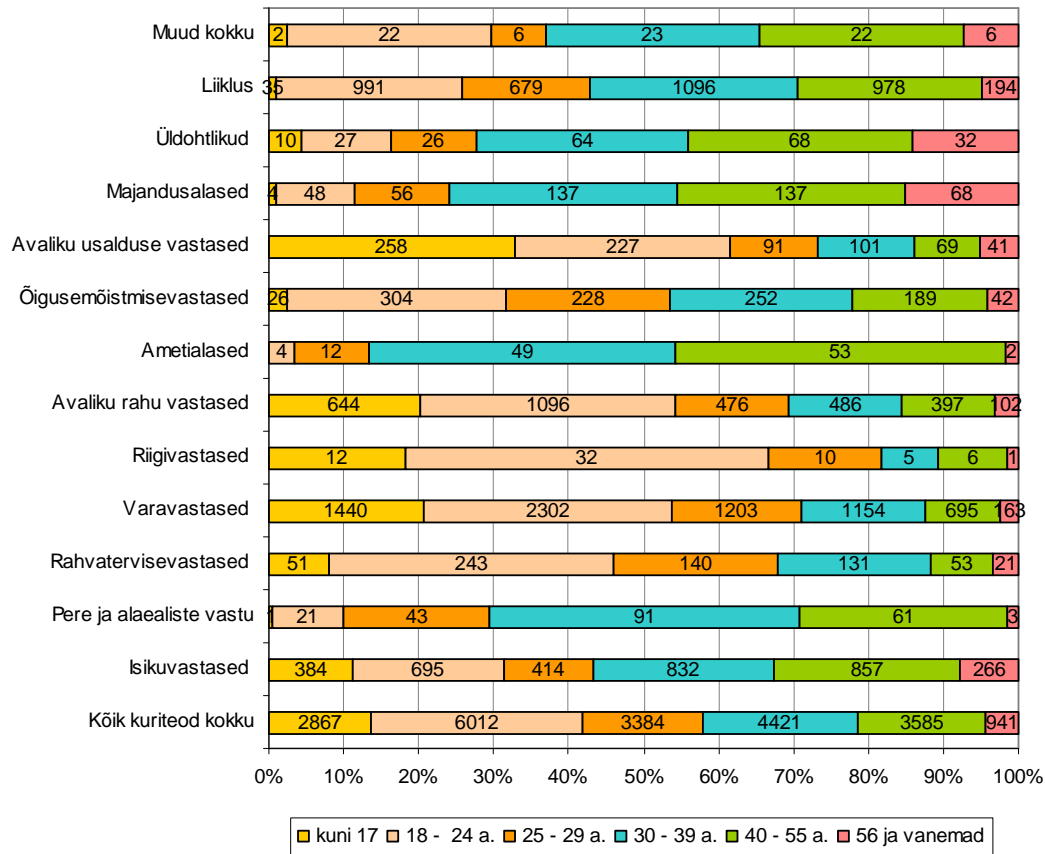
70% varalisest kahjust tekitati varavastaste kuritegudega – summas 266 042 155 krooni. Vargustega tekitatud kahju moodustas sellest 184 miljonit, röövimistega tekitatud kahju 2,5 miljonit, omastamisega tekitatud kahju 25 miljonit ning kelmusega tekitatud varaline kahju 24,8 miljonit krooni. Majanduskuritegudega tekitatud varaline kahju oli 53,5 miljonit krooni.

2.7. Kurjategijate sotsiaal-demograafilised näitajad

Kõige enam panid kuritegusid toime 18–24 aastased noored (28%). 21% olid kuriteo toimepanemise hetkel 30–39 aastased ning 17% 40–55-aastased. Alaealisi oli 14%.

Noorte, kuni 24-aastaste isikute osakaal oli suurim riigivastaste kuritegude puhul (sisaldab aprillirahutuste sündmusi) – 66%.

Enam kui 40-aastaste isikute osakaal oli suurim ametialaste, majandus- ning üldohtlike kuritegude puhul, ulatudes 44%-st kuni 46%-ni.

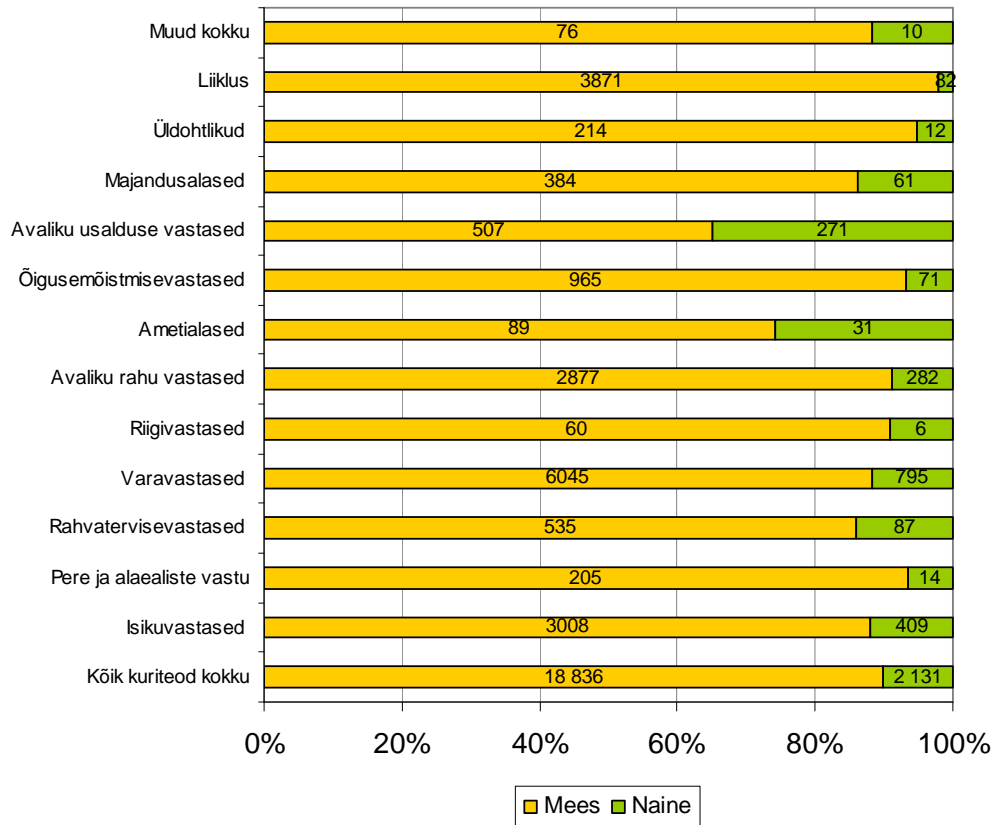

Joonis 12. Kuritegudes kahtlustatavate vanuseline jaotus

2007. aastal oli kümnest registreeritud kuriteost ühe toime pannud naine ning üheksa panid toime mehed.

Kõige suurem oli meeste osakaal liiklus- ja üldohtlike kuritegude puhul, kus nende osakaal kahtlustatavate hulgas on vastavalt 98% ja 95%. Keskmisest – 90% – suurem oli meeste osakaal ka pere ja alaealiste vastaste (94%), õigusemõistmisvastaste (93%), riigivastaste (91%) ning avaliku rahu vastaste kuritegude (91%) puhul.

Naiste osakaal ületas keskmist tunduvalt aga avaliku usalduse vastaste (35%), ametialaste (26%), rahvatervisevastaste (14%) ning majanduskuritegude (14%) lõikes.

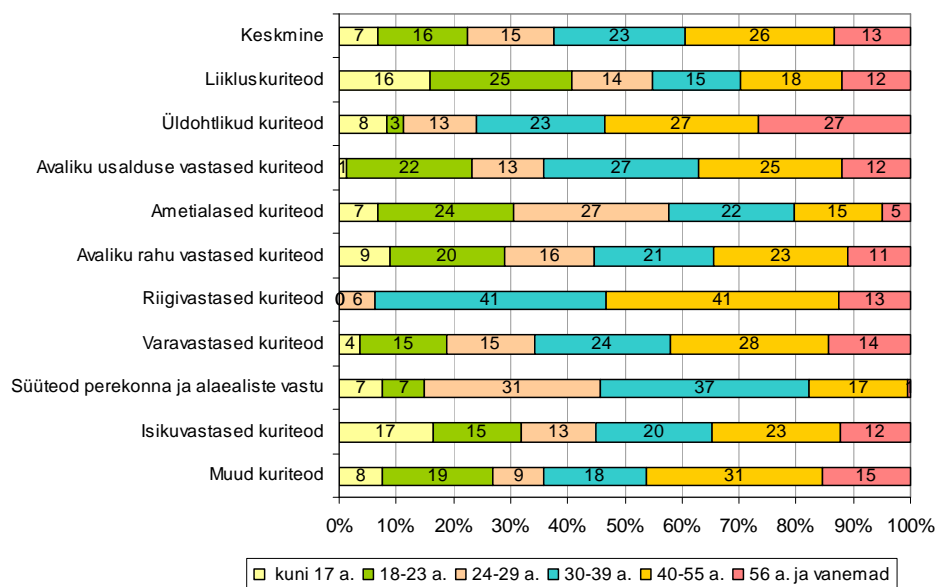
Joonis 13. Kuritegudes kahtlustatavate sooline jaotus

2.8. Ohvrite sotsiaal-demograafilised näitajad

7% kuritegude ohvritest (kannatanutest) olid kuni 17-aastased, 18–23-aastaseid oli 16%, 24–29-aastaseid 15%, 30–39-aastaseid 23%, 40–55-aastaseid 26% ning vanemaid kui 55-aastaseid oli 13%.

Alaealiste kannatanute proportsioon oli kõrgeim isikuvastaste ja liikluskuritegude¹¹ puhul (vastavalt 17% ja 16%). Isikuvastaste kuritegude osas olid alaealise ohvrite osakaal kõrgeim eelkõige seksuaalse enesemääramise vastaste (54%) ning vabadusevastaste kuritegude puhul (41%), üksikutest kuriteoliikidest paistis silma piinamine, mille puhul alaealised olid ohvriteks 52% juhtudel.

¹¹ Liikluskuritegude puhul märgib ohvriks olemine eelkõige liiklusõnnetustesse sattumist.

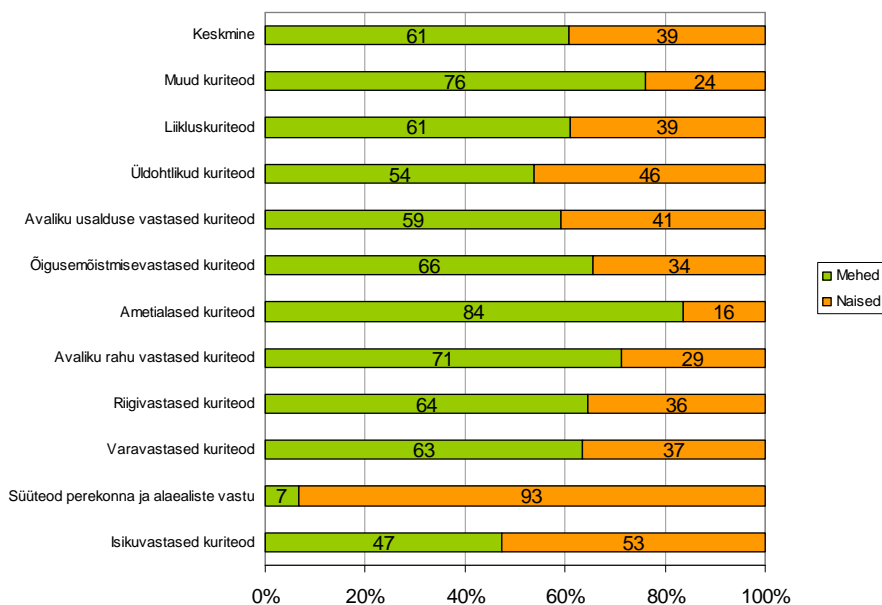

Joonis 14. Kuritegudes kannatanute vanuseline jaotus

Mehed moodustasid kuritegude tagajärjel kannatanud isikutest 61%, naised 39%. Naiste ohvriks langemise osakaal ületas meeste osakaalu isikuvastaste kuritegude (53%) ning pere ja alaealiste vastu toime pandud kuritegude puhul (93%). Mehed olid ohvriks eelkõige avaliku rahu vastaste (71%) kuritegude puhul.

Kui mehed saavad isikuvastaste kuritegude tagajärjel rohkem raskeid tervisekahjustusi, siis naiste osakaal on ohvrite seas tunduvalt kõrgem ähvardamiste, vägistamiste ja piinamiste puhul.

Varavastaste kuritegude puhul langevad mehed naistest enam röövimiste, kelmuste ning väljapressimiste ohvriks.

Joonis 15. Kuritegudes kannatanute sooline jaotus

3. Kuritegevuse kontrollimine

Kuritegevuse kontrolli all käsitletakse kohtueelset kriminaalmenetlust, kriminaalkohtu menetlust, vanglaid ning kriminaalhooldust puudutavat statistikat. Kriminaalmenetluses on menetlejad kohus, prokuratuur ja uurimisasutused. Uurimisasutused on vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule Politseiamet, Keskkriminaalpolitsei, Kaitsepolitsei, Maksu- ja Tolliamet, Piirivalveamet, Konkurentsiamet ja Kaitsejõudude Peastaap.

Kõige suurema osa (97%) menetlustest 2007. aastal alustas Politseiamet koos oma allasutustega. Maksu- ja Tolliameti alustas 0,4% menetlustest, vanglad 1,5%, prokuratuur 0,7%, ülejäänud asutuste osakaal oli juba 0,2% või väiksem (aasta jooksul alustati alla 100 kriminaalasja).

Lühikokkuvõte

- Lõpliku menetlusotsuse saanud kuritegude arv – 49 009 – moodustas 2007. aastal registreeritud kuritegude arvust 97% – see tähendab, et lahendati umbes sama palju kuritegusid, kui neid ka menetlusse võeti.
- 2007. aastal oli lõpliku menetlusotsuse saanud tuvastatud kahtlustatavaga kriminaalasjade arv 13 336, kuritegude arv 23 562 ning isikute arv 16 375.
- 41% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehtud lõplikest menetlusotsustest tehti Põhja ringkonnaprokuröride poolt. Lõuna Ringkonnaprokuratuuri (RP) osakaal oli 25%, Viru RP 19% ning Lääne RP 15%.
- Üldmenetlus ja lühimenetlus moodustasid 2007. aastal kokku 38% kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga tehtud lõplikest menetlusotsustest; kiir-, kokkuleppe- ja käskmenetluse osakaal oli kokku 43%.
- Kuritegude tuvastamise määr¹² oli nagu 2006. aastalgi 47%, kõrgeim (üle 80%) tuvastamismäär oli liiklus- ja ametialaste kuritegude puhul, madalaim aga varavastaste kuritegude puhul (29%). Prokuratuuridest oli tuvastamismäär kõrgeim Viru RPs (60%), madalaim aga Põhjas (37%).
- 19% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes lõpetati menetlus avaliku menetlushuvi puudumise tõttu või muudel otstarbekuse kaalutlustel.
- Keskmine kriminaalmenetluse pikkus kriminaalasja alustamisest lõpliku menetlusotsuse tegemiseni oli 2006. aastal olenevalt prokuratuurist 8-12 kuud.

3.1. Lõplikud menetlusotsused

2007. aastal tehti lõplik menetlusotsus (kas saadeti kohtusse, lõpetati kriminaalmenetlus vms) 49 009 kuriteos, 22 460 isiku suhtes ning 35 872 kriminaalasjas. Tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehti lõplik menetlusotsus 23 562 kuriteos, 16 375 isiku suhtes ning 13 336 kriminaalasjas¹³.

Tabel 3. Tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsuste arv

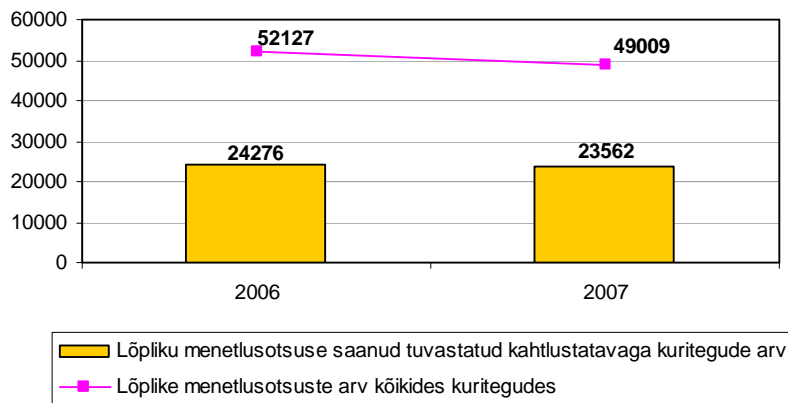
	Kuritegu	Isik	Toimik
Lõuna RP	5936	3891	3183

¹² Tuvastamise määr tähendab prokuratuuris lõpliku menetlusotsuse saanud (lõpetamine, kohtusse saatmine) kuritegude arvu.

¹³ NB! Käesolevas ülevaates käsitletakse tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsustena kuritegusid (mitte isikuid või kriminaalasju).

Lääne RP	3469	2556	2082
Põhja RP	9549	6517	5323
Viru RP	4578	3336	2718

Lõplikest menetlusotsustest moodustasid nn pimedad lõpetamised (KrMS §200 ja 200¹ alusel tehtud lõpetamised) 52% (25447). Otstarbekusest lõpetamised moodustasid 9% (4360) ning kohtusse saatmised 39% (19202).

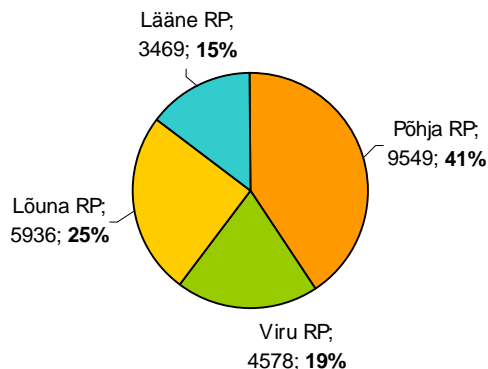
Joonis 16. Lõplikud menetlusotsused ja tuvastatud kahtlustatavaga menetlusotsused

3.2. Kuritegevuse vastane võitlus prokuratuuride tööpiirkonnas

Ringkonnaprokuratuuride prokuröride töömaht sõltub suurel määral registreeritud kuritegude arvust prokuratuuri tööpiirkonnas. 2007. aastal registreeriti kuritegudest veidi enam kui pooled Põhja RP tööpiirkonnas (25 756; 51%), viiendik Lõuna RP tööpiirkonnas (10 420; 21%), 15% Viru RP tööpiirkonnas (7664) ning 12% Lääne RP tööpiirkonnas (6255).

Seega on loogiline, et 41% (9549) kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest tehti Põhja RP-s. Lõuna RP menetlusotsuste osakaal oli 25% (5936), Viru RP menetlusotsused moodustasid 19% (4578) ning Lääne RP menetlusotsused 15% (3469) kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest.

Võrreldes 2006. aastaga vähenes 6 protsendipunkti võrra Põhja RP lõplike menetlusotsuste osakaal. Lääne RP osakaal tõusis kahe ning Lõuna RP osakaal ühe ning Viru RP osakaal kolme protsendipunkti võrra.

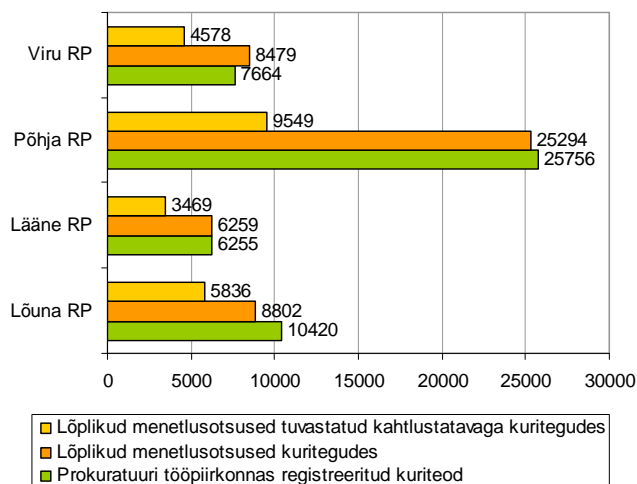
Joonis 17. Tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsuste jaotus prokuratuuride vahel

3.3. Kohtueelse menetluse tulemuslikkus

Selleks, et hinnata kohtueelse menetluse mahtu ning tulemuslikkust, on toodud välja prokuratuuride poolt tehtud lõplike menetlusotsuste arvu suhe kuritegude arvu.

Kokku registreeriti 2006. aastal 50 375 kuritegu, lõplike menetlusotsuste arv kuritegudes moodustas sellest 97% (49 009). See tähendab, et asjade arv, milles alustatakse kohtueelset menetlust ja milles lõpetatakse kohtueelne menetlus, on enam-vähem tasakaalus. Tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehtud lõplike menetlusotsuste arv moodustas kuritegude üldarvust 47% (23 562). See tähendab, et kahe registreeritud kuriteo kohta suudeti kohtueelses menetluses teha keskmiselt üks lõplik menetlusotsus, mille puhul kuriteo eeldatavalt toime pannud isik saadeti kohtusse või menetlus lõpetati otstarbekusest. Ka 2006. aastal oli tuvastamise määr 47%.

Kõige enam tehti tuvastatud kahtlustatavaga lõplikke menetlusotsuseid kuriteo kohta Viru RP-s, kus otsused moodustasid 60% kuritegude arvust. Lõuna RP-s oli vastav näitaja 56%, Lääne RP-s 55% ning Põhja RP-s 37%. Seega on just Virumaal kõige tõenäolisem, et kuriteos kahtlustatav isik saadetakse kohtusse või lõpetatakse menetlus otstarbekusest, kõige väiksem on see Tallinnas ja Harjumaal.

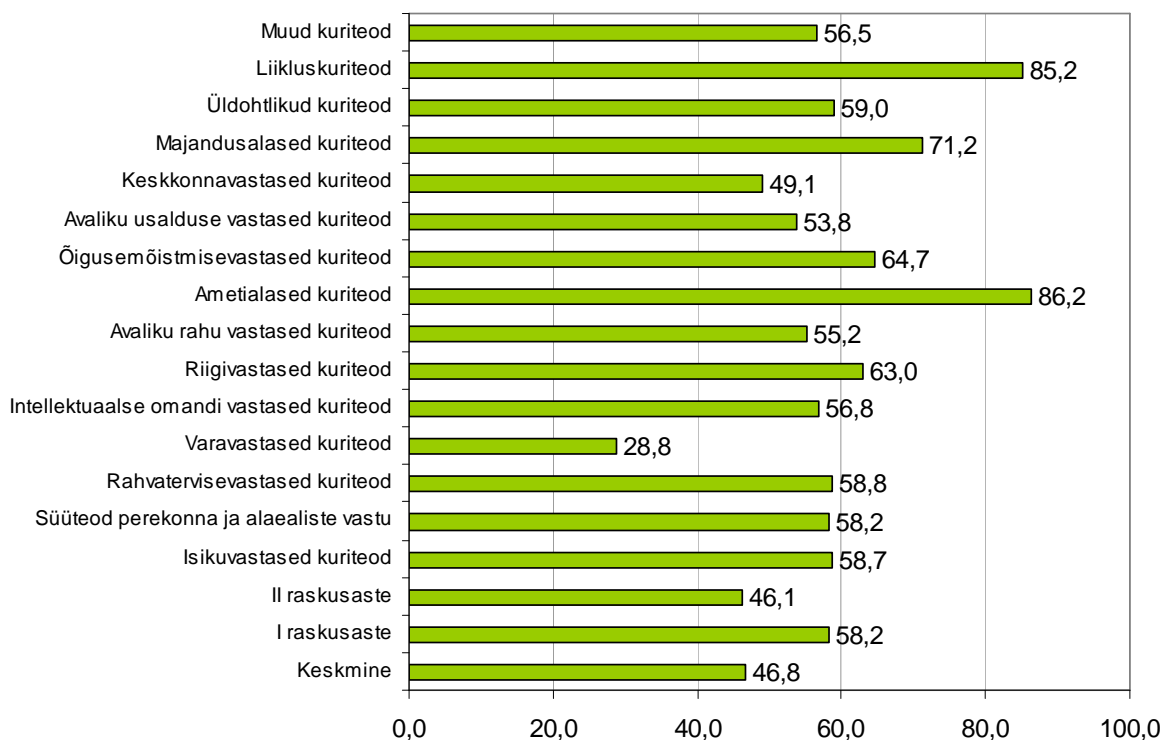

Joonis 18. Lõplikud menetlusotsused ja kuritegude arv prokuratuurides

Kõige kõrgem tuvastamise määr 2007. aastal oli ametialastes kuritegudes (88%), liikluskuritegudes (85%) ja majanduskuritegudes (71%).

Tuvastamise määr oli keskmisest (47%) kõrgem ka näiteks õigusemõistmisevastaste (65%), riigivastaste (63%), üldohtlike, isikuvastaste ja rahvatervisevastaste (kõik 59%) ning perekonna ja alaealiste vastaste (58%) kuritegude puhul.

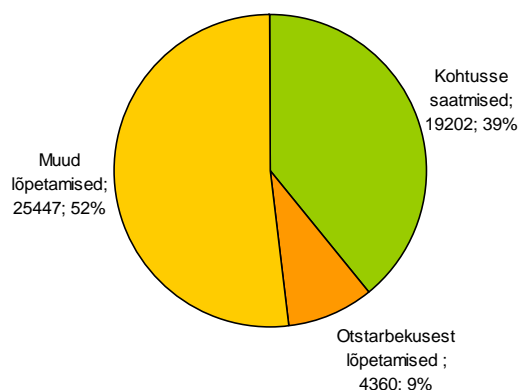
Kõige madalam oli tuvastamise määr varavastastes kuritegudes (29%). Esimese astme ehk raskemate kuritegude tuvastamismäär oli 58%, teise astme ehk kergemate kuritegude puhul oli see 46%.

Joonis 19. Kuritegude tuvastamise määr, %

3.4. Lõpetatud ja kohtusse saadetud kuriteod

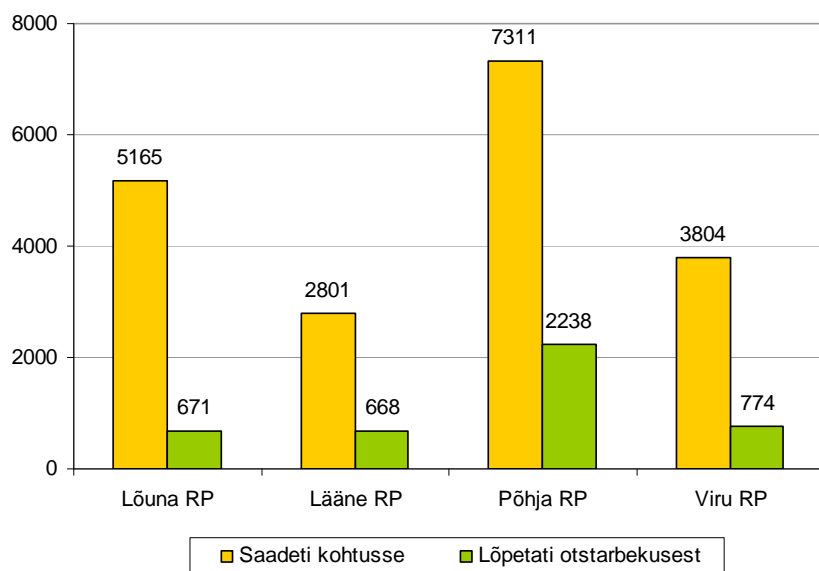
2007. aastal tehtud lõplikest menetlusotsustest (49 009) kuritegudes moodustasid kohtusse saatmised 39%, otstarbekusest lõpetamised 9% ning lõpetamised kriminaalmenetluse aluse puudumine või kuriteo toimepannud isiku tuvastamatute tõttu 52%.

Joonis 20. Lõplike menetlusotsuste jaotus

Kui kriminaalmenetluses on tuvastatud kuriteos kahtlustatav isik, võib prokuratuur isiku suhtes teatud tingimustel (nt kui tegu on alaealisega või kohtuliku karistuse mõistmine pole otstarbekas) menetluse lõpetada. 2007. aastal otsustasid prokurörid lõpetamise kasuks peaaegu iga viienda kuriteo puhul (19%), ülejäänud kuriteod saadeti kohtusse.

Kõige suurem oli lõpetamiste osakaal Põhja RP-s (23%), Lääne RP-s lõpetati otstarbekusest 19% kuritegude menetlustest, Viru RP-s 17% ning Lõuna RP-s 11%.

Joonis 21. Tuvastatud kahtlustatavaga lõplikud menetlusotsused ringkondades

Kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel (KrMS §200) lõpetati 2007. aastal 8747 kuriteo menetlus (18% kõikidest lõplikest menetlusotsustest). Välistava asjaoluna on sagedasim (üle 80%) kriminaalmenetluse aluse puudumine (KrMS §199 lg1 p1) ehk kuriteo registreerimise hetkel on menetlejal olnud piisavalt alust arvata, et on toime pandud kriminaalseadustikus toodud kuriteo tunnustele vastav tegu, kuid menetluse käigus on selgunud, et kriminaalmenetluseks siiski alust ei ole

ning menetlus lõpetatakse. Menetluse aluse puudumine võib selguda ka alles kohtumenetluses – käesolevad arvud kajastavad aga vaid kohtueelset menetlust.

Välitava asjaolu tõttu lõpetati menetlusi proportsionaalselt kõige rohkem Põhja ja Viru RP-s (19% lõplikest otsustest), Lääne RP-s oli see näitaja 16% ning Lõuna RP-s 14%. Toodud andmete põhjal võib hinnanguliselt öelda, et registreeritud kuritegudest kuni 20% ei saa juriidilises mõttes pidada kuriteoks ning seetõttu puudub ka alus nende juhtumite edasiseks menetlemiseks.

Avastamata jäänud kuritegude ehk kuritegude, kus menetluse käigus ei suudetud tuvastada kuritegu toime pannud isikut (KrMS §200¹), lõpetamiste osakaal oli kõikidest lõplikest menetlusotsustest 34% – lõpetati 16 700 kuriteo menetlus. Kõige enam menetlusi lõpetati toodud alusel Põhja RP prokuröride poolt (10853; 43% Põhja RP lõplikest otsustest). Lääne RP-s oli lõpetamisi 1789 (29%), Viru RP-s 2300 (27%) ning Lõuna RP-s 1741 (20%).

Järgnevates arvutuskäikudes on KrMS §-de 200 ja 200¹ alusel tehtud kriminaalmenetluse lõpetamised võrdlustest ja arvutustest välja jäetud.

3.5. Kuritegude otstarbekusest lõpetamised

610 kuriteo puhul saatsid ringkonnaprokuratuurid materjalid alaealiste komisjonile (KrMS §201): kõige enam tehti nimetatud alusel lõpetamisi Põhja RP-s (184; 2% RP tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest otsustest) ja Lääne RP-s (177; 5%). Viru RP prokurörid saatsid materjalid alaealiste komisjonile 127 (3%) ning Lõuna RP prokurörid 122 (2%) kuriteos.

Alaealiste komisjoni saadetud isikuid oli 747 – kuritegude arvust suurem isikute arv viitab grupis toime pandud kuritegudele. 2006. aastal saadeti alaealiste komisjoni 699 isikut (566 kuritegu).

Kui avalik menetlushuvi puudus ja süü ei olnud suur (KrMS § 202), lõpetati kriminaalmenetlus 3430 kuriteos, mis moodustab 15% otsuse saanud kuritegudest. Kõige suurem oli avaliku menetlushuvi puudumise tõttu tehtud lõpetamiste osakaal Põhja RP-s, kus antud alusel lõpetati vastavalt iga viienda kuriteo menetlus (1879; 20%), Lääne ja Viru RP-s oli lõpetamiste osakaal 13%, Lõuna RP-s 9%.

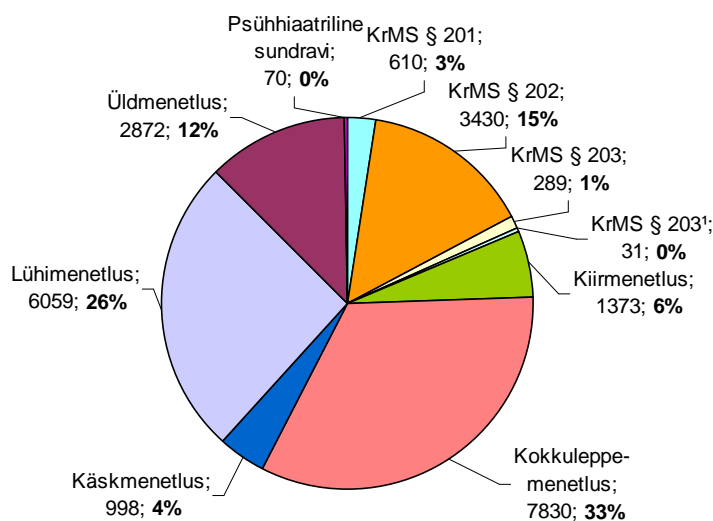
KrMS-i §202 alusel lõpetati menetlus 3513 isiku suhtes, kellest 496 olid kuriteo toimepanemise ajal alaealised. 78%-le isikutest määrati rahaline kohustus, 16%-le määrati kohustus teha üldkasulikke tööd ning 6%-le kohustusi ei pandud. Määratud rahalise kohustuse mediaankeskmine oli 1500 krooni ning töötundide arv 40. 2006. aastal lõpetati kuriteo menetlus oportuuniteediga 3564 juhul, seega 2007. aastal oportuuniteediga lõpetatud asjade arv vähenes.

Karistuse ebaotstarbekuse tõttu (KrMS §203) lõpetati 289 teise astme kuriteo menetlus, antud menetlusliiki kasutati enim Põhja RP (172; 2%) ja Viru RP (55; 1%) prokuröride poolt. Toodud alusel lõpetati menetlus 278 isiku suhtes, nendest 61 olid kuriteo toimepanemise ajal alaealised. 2006. aastal lõpetati karistuse ebaotstarbekuse tõttu 355 kuriteo menetlus.

Lepitusmenetlust (KrMS §203¹) kui 2007. aastal kriminaalmenetluse lisandunud võimalust kasutati veidi vähem kui aasta jooksul (KrMS muudatus jõustus 17.01.2007) 22 isiku ning 31 nende poolt toime pandud kuriteo suhtes. Enamik lepitusmenetlusi tehti Lõuna RP-s (18 kuritegu, 12 isikut), Lääne RP-s oli neid vastavalt 8 ja 7, Põhja RP-s 3 ja 1 ning Viru RP-s 2 ja 2.

3.6. Kohtusse saadetud kuriteod

Üldmenetlus ja lühimenetlus kui menetlusliigid, milles toimub kohtulik arutelu, moodustasid 2007. aastal kokku 38% ning kiir-, kokkuleppe- ja käskmenetlus 43% kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga menetlusotsustest. Võrreldes 2006. aastaga vähenes 2 protsendipunkti võrra üld- ja lühimenetluses kohtusse saadetud kuritegude arv, samavõrra tõusis aga lihtmenetluste (v.a lühimenetlus) osakaal.

Joonis 22. Lõplike menetlusotsuste valik

Üldmenetluses ehk võistlevas protsessis saadeti kohtusse 2872 kuritegu. Proportsionaalselt enim kasutati seda menetlusliiki Lõuna RP-s (19% lõplikest otsustest) ja Lääne RP-s (11%). Mõnevõrra väiksem oli üldmenetluse osakaal Viru RP (10%) ja Põhja RP (9%) osas. Üldmenetluses saadeti kohtusse 1547 isikut, neist 110 olid kuriteo toimepanemise ajal alaealised. Võrreldes 2006. aastaga vähenes üldmenetluse osakaal kahe protsendipunkti võrra.

Lühimenetlust¹⁴ kui lihtmenetlustest võistlevale protsessile kõige sarnasemat menetlusliiki kasutati 2007. aastal 6059 kuriteo puhul, milles süüdistati 3147 isikut, neist 229 olid alaealised. Proportsionaalselt oli lühimenetlus levinuim Põhja RP-s, kus lühimenetluses kohtusse saadetud kuriteod moodustasid 40%. Viru RP-s oli lühimenetluse osakaal 31%, Lääne RP-s 16% ja Lõuna RP-s 5%. Lühimenetluses arvestatakse mõistetavast karistusest kolmandik maha. Võrreldes 2006. aastaga jäi lühimenetluse osakaal samaks.

Kokkuleppemenetlus oli kõige enam kasutatav kohtumenetluse liik, seda kasutati 7830 kuriteo puhul (33%), millega seotuna saadeti kohtusse 5084 isikut, nendest 456 alaealised. Proportsionaalselt enim kasutati kokkuleppemenetlust Lõuna RP-s (57%) ja Lääne RP-s (39%). Võrreldes 2006. aastaga vähenes kokkuleppemenetluse osakaal kahe protsendipunkti võrra.

Käskmenetlust¹⁵ kasutati kohtumenetlusliikidest kõige vähem – 998 kuriteo ning 825 süüdistatava puhul. Proportsionaalselt enim kasutati käskmenetlust Viru RP-s, kus kohtusse saadeti 398 kuritegu (9%). Võrreldes 2006. aastaga jäi käskmenetluse osakaal samaks.

Kiirmenetluses saadeti 2007. aastal kohtusse 1373 kuritegu, mis moodustab menetlusotsustest 6%. Kiirmenetluse keskmisest aktiivsemad kasutajad on Viru ja Lääne RP, kus kiirmenetluse osakaal menetlusotsustest on 8,5%. Põhja RP-s on küll arvuliselt enim kiirmenetlusi, kuid osakaal kõikidest otsustest on 5%; Lõuna RP-s moodustas kiirmenetlus 4%. Võrreldes 2006. aastaga suurenes kiirmenetluse osakaal nelja protsendipunkti võrra.

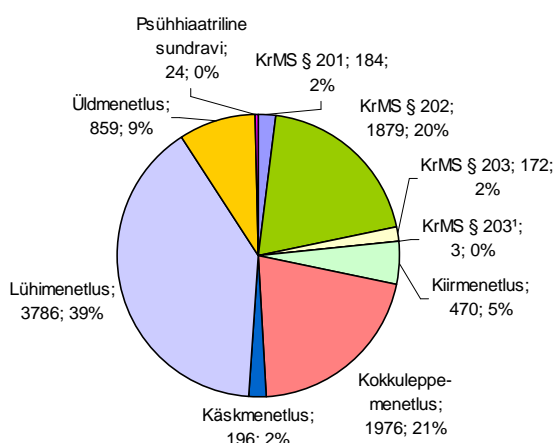
¹⁴ Lühimenetluses toimub küll kohtulik arutelu kriminaalasja lahendamiseks kriminaaltoimiku materjali põhjal, kuid tunnistajaid ja eksperte välja ei kutsuta.

¹⁵ Käskmenetlust saab kasutada, kui isik on kahtlustatav teise astme kuriteos, mille eest prokurör peab võimalikuks kohaldada põhikaristusena rahalist karistust, kus tõendamiseseme asjaolud on selged ning kus kahtlustatav on täisealine.

Psühhiaatrilise sundravi menetluses saadeti kohtusse 42 isikut seotuna 70kuriteoga.

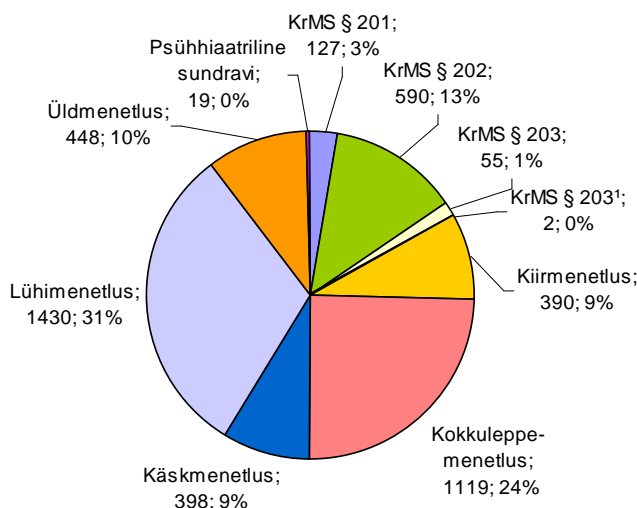
3.7. Ringkonnaprokuratuuride menetluspraktika

Põhja RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse lühimenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli 39% (3786 kuritegu). Kokkuleppemenetluse osakaal Põhja RP-s oli 21% (1976), üldmenetlusel 9% (859), kiirmenetlusel 5% (470) ning käskmenetlusel kõige väiksema osakaaluga kohtumenetlusliigina 2% (196). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli kokku 24% (2269). Võrreldes 2006. aastaga vähenes enim lühi- ja kokkuleppemenetluste osakaal (vastavalt 6 ja 4 protsendipunkti) ning suurenes kiirmenetluste osakaal – 4 protsendipunkti.

Joonis 23. Põhja RP menetlusliigid

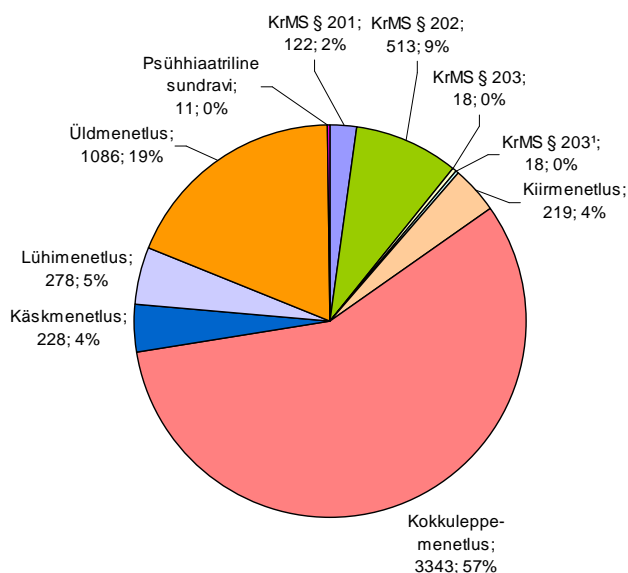
Viru RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse käsk- ja lühimenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli vastavalt 9% (398 kuritegu) ja 31% (1430). Kokkuleppemenetluse osakaal oli Viru RP-s 24% (1119), üldmenetlusel 10% (448) ning kiirmenetlusel 9% (390). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli Viru RP-s kokku 17% (774). Võrreldes 2006. aastaga vähenes enim üld- ja kokkuleppemenetluste osakaal (vastavalt 8 ja 7 protsendipunkti) ning suurenes lühimenetluste osakaal – 11 protsendipunkti.

Joonis 24. Viru RP menetlusliigid

Lõuna RP prokurörid saatsid keskmisest tunduvalt enam kuritegusid kohtusse kokkuleppemenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli 57% (3343 kuritegu). Üldmenetluse osakaal oli Lõuna RP-s 19% (1086), lühimenetlusel 5% (278), käskmenetlusel 4% (228) ning kiirmenetlusel samuti 4% (219). Oportuuniteediga lõpetamiste osakaal oli Lõuna RP-s kokku 11% (671).

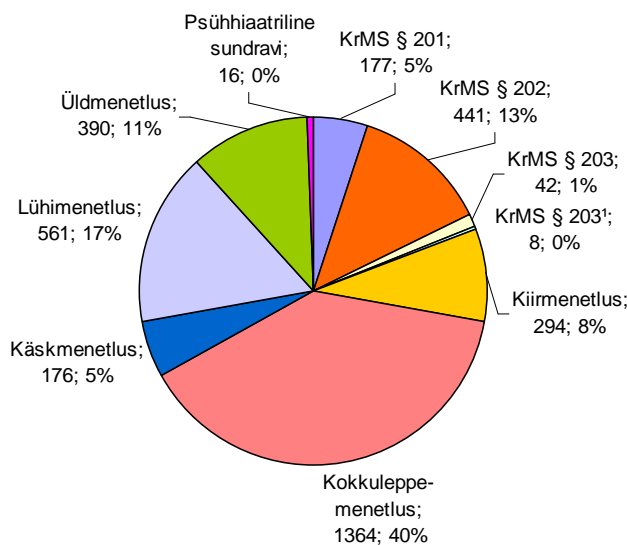
Võrreldes 2006. aastaga suurenes enim kiir- ja lühimenetluste osakaal (3 protsendipunkti) ning vähenes kokkuleppemenetluste osakaal – 9 protsendipunkti.

Joonis 25. Lõuna RP menetlusliigid

Lääne RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse kiir- ja kokkuleppemenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli vastavalt 8% (294 kuritegu) ja 40% (1364). Üldmenetluse osakaal oli Lääne RP-s 11% (390), lühimenetlusel 17% (561) ning käskmenetlusel 5% (176). Oportuuniteediga lõpetamiste osakaal oli

Lääne RP-s kokku 19% (668). Võrreldes 2006. aastaga suurenes sarnaselt Lõuna RP-ga enim kiir- ja lühimenetluste osakaal (vastavalt 8 ja 4 protsendipunkti) ning vähenes kokkuleppemenetluste osakaal – 11 protsendipunkti.

Joonis 26. Lääne RP menetlusliigid

3.8. Keskmise kriminaalmenetluse pikkus

Kriminaalasja menetlusaeg sõltub eelkõige sellest, kui keeruline on tuvastada kahtlustatavat ja tõendada tema süüd. Joobes juhtimise puhul tabatakse kahtlustatav enamasti teolt, mistõttu on ka menetlusajad lühikesed, samas röövimiste puhul jääb kurjategija enamasti teolt tabamata ning tuleb välja selgitada keerulise menetluse käigus. Keskmist menetlusaega mõjutavad ka juhtumite arv ning muud eripärad.

Keskmine menetlusaeg kohtueelses menetluses oli 11 kuud. Kõige pikem oli menetlusaeg Lääne RP-s, kus kohtueelne kriminaalmenetlus kestis keskmiselt 12 kuud, kõige lühem oli keskmine menetlusaeg Lõuna RP-s (8 kuud). Välja toodud kuriteoliikides oli kõige pikem keskmine menetlusaeg kelmuste (14 kuud) ja röövimiste (11 kuud) puhul ning lühim mootorsõiduki joobes juhtimise (3 kuud) ja kehalise väärkohtlemise (6 kuud) puhul.

Tabel 4. Kohtueelse kriminaalmenetluse pikkus kuudes valitud kuriteoliikides

KarS §	Lõuna RP	Lääne RP	Viru RP	Põhja RP	Keskmine
Tapmine	6	8	6	9	8
Kehaline väärkohtlemine	5	6	6	6	6
Narkoaine ebaseaduslik käitlemine suures koguses	9	8	8	8	8
Vargus	9	11	8	9	10
Röövimine	10	12	15	10	11
Kelmus	11	10	12	16	14
Avaliku korra raske rikkumine	8	8	9	8	8
Mootorsõiduki joobes juhtimine	3	3	4	4	3
Kõik KarS § kokku	8	12	9	11	11

Arvestatud on kriminaalasju, mis jõudsid lõpliku menetlusotsuseni 2007. aasta jooksul.

Kui kriminaalasi on juba kohtusse jõudnud, siis pikeneb selle menetlemisaeg sõltuvalt menetlusliigist. Kui võtta arvesse, et suurem osa kriminaalasju lõppeb I astmes ehk maakohtutes (ca 10-11% esimese

astmes lahendatud asjadest läheb II astmesse), siis kulub kriminaalasja lahendamiseks kohtueelsest menetlusest kuni I astme lahendi saamiseni sõltuvalt menetlusliigist 2 aastat (üldmenetluses) ning paar päeva kiirmenetluses. Lihtmenetluse asjad kestavad keskmiselt 2 kuud.